

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YENİ MEDYA VE GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PANDEMİ DÖNEMİNDE COVID-19 AŞISINA YÖNELİK
YENİ MEDYADA YAPILAN DEZENFORMASYONUN
ENGELLENMESİNDE BASININ ROLÜ: HÜRRİYET VE
SÖZCÜ ÖRNEĞİ

Hasan BAYRAKTAR

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım KESGİN

İSTANBUL-2022

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YENİ MEDYA VE GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PANDEMİ DÖNEMİNDE COVID-19 AŞISINA YÖNELİK
YENİ MEDYADA YAPILAN DEZENFORMASYONUN
ENGELLENMESİNDE BASININ ROLÜ: HÜRRİYET VE
SÖZCÜ ÖRNEĞİ

Hasan BAYRAKTAR

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım KESGİN

İSTANBUL-2022

YEMİN METNİ

Bu çalışmanın kendi tez çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamada etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Covid-19 aşısının kullanıma sunulmasından bu yana giderek sayıları artan aşı karşıtı kesimlerin söylem ve yaklaşımlarının, geleneksel medyanın gücüne dayalı olarak ne şekilde engellenmeye çalışıldığının değerlendirilmesidir. Bu şekilde, geleneksel medyanın, halen, nasıl bir güçle toplumu yönlendirme niteliğinin bulunduğu dair bir tespitin yapılması, bu araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır. Araştırmada, Covid-19 aşısı karşıtlarının ortaya çıkan ve yeni medyada kendisine güçlü bir şekilde yer bulan söylemlerinin, geleneksel medya aracılığıyla geçersiz kılınması konusunda, Türkiye’de yayın yapan Hürriyet ve Sözcü gazeteleri özelinde bir değerlendirme söz konusudur. Bu değerlendirmede, Aralık 2020 ile Ağustos 2022 tarihleri arasında, Covid-19 aşısının kullanıma sunulduğu ve aşı karşıtlığının ortaya çıktığı dönemde, Hürriyet ve Sözcü gazetelerinde konu ile ilgili olarak yapılan ve büyük ölçüde aşı karşıtlarına yönelik olarak aşı olunmasının önemini ve pozitif taraflarını ön plana çıkaran haberler seçilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre Hürriyet ve Sözcü gazeteleri, aşı karşıtlarına muhalif bir yaklaşımla, aşı destekçisi haberler sunmaya gayret göstermişlerdir.

Anahtar kelimeler: Aşı karşıtlığı, Basın, Covid-19 Aşısı, Covid-19 Salgını, Yeni Medya

ABSTRACT

The purpose of this research is to evaluate how the discourse and approaches of anti-vaccine groups, which have been increasing in number since the introduction of the Covid-19 vaccine, are tried to be prevented based on the power of traditional media. In this way, it is among the aims of this research to determine how traditional media still has the power to direct the society. In the research, there is an evaluation specific to the Hürriyet and Sözcü newspapers published in Turkey, about the invalidation of the emerging discourses of the Covid-19 vaccine opponents, which are strongly covered by the new media, through traditional media. In this evaluation, the news published in Hürriyet and Sözcü newspapers between December 2020 and August 2022, when the Covid-19 vaccine was made available and anti-vaccination emerged, highlighting the importance and positive aspects of being vaccinated for anti-vaccine people. has been selected. According to the results of the research, Hürriyet and Sözcü newspapers tried to present vaccine supporters with an oppositional approach to vaccine opponents.

Keywords: Anti-Vaccine, Covid-19 Vaccine, Covid-19 Outbreak, New Media, Press

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1 COVID-19 SALGINININ TOPLUMSAL ANLAMDA YARATTIĞI ETKİLER	3
1.1. Covid-19 Salgınının Ortaya Çıkışı ve Genel Etkileri	3
1.2. Toplumsal Olarak Covid-19'un Değerlendirilme Şekli.....	5
1.3. Covid-19 Süreci ile Birlikte Değişen Yaşam Şartları ve Yaşam Alanları.....	6
1.4. Covid-19 Salgını ile İlgili Bilgi Paylaşım Şekli ve Yarattığı Etkiler	9
1.5. Covid-19 Salgını Döneminde Toplumsal Görüş Ayrılıkları ve Çatışma.....	12
BÖLÜM 2 COVID-19 SALGINI SÜRECİNDE YENİ MEDYANIN SÜRECE OLAN ETKİSİ ve AŞI TARTIŞMALARINDAKİ YERİ	16
2.1 Yeni Medya Kavramı.....	16
2.2. Yeni Medya Unsurları	18
2.2.1. Web 2.0.....	18
2.2.2. Sosyal Medya.....	20
2.3. Sağlık ve Pandemi Haberciliği	22
2.4. Yeni Medya için Covid-19 Salgınının Haber Değeri ve Söylem Biçimi.....	24
2.5. Yeni Medyanın İnsan Davranışlarını Şekillendirmesi ve Salgın Sürecindeki Etkisi	26
2.6. Yeni Medyada Aşı Karşıtlığının Sosyal Medyadaki Yansımaları.....	29
2.7. Geleneksel Medyanın Aşı Karşıtlığı Konusundaki Etkileri	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM COVID-19 AŞISINA YÖNELİK YENİ MEDYADA YAPILAN DEZENFORMASYONUN ENGELLENMESİNDE BASININ ROLÜNE DAİR HÜRRİYET VE SÖZCÜ ÖRNEKLERİ	35
3.1. Araştırmanın Amacı.....	35
3.2. Araştırmanın Metodolojisi.....	35
3.3. Covid-19 Aşısı ile İlgili Dezenformasyonun Engellenmesinde Basının Rolü: Hürriyet ve Sözcü Örnekleri	36
3.3.1. Hürriyet.....	36
3.3.2. Sözcü.....	43
TARTIŞMA VE SONUÇ	49
KAYNAKÇA.....	55

GİRİŞ

Geleneksel medya anlayışı, genel olarak kurumsal ve bireysel anlamda, haber edinimi konusunda yegâne unsur olarak görülürken, yeni medya kavramıyla birlikte internetin insan hayatına girişi, haber edinimi algılamalarını, köklü bir biçimde değiştirmiştir. Toplum, geçmişte, geleneksel yöntemler ile birlikte edindiği haberlerin yerine, artık çok daha hızlı ve çok daha etkin bir biçimde, internet tabanlı haber sunumu gerçekleştiren mecralar aracılığıyla haber alabilmektedir. Bunun da ötesinde, bireyler için artık ön planda olan husus, haberleri kendilerinin şekillendirebilmeleridir. Bu fırsat, internet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte bireylerin ellerindeki en önemli avantaj olarak dikkati çekmiştir.

Yeni medya anlayışı internet ile birlikte bireyleri ön plana çıkarırken, sosyal medyadaki habercilik sürecin en bariz örneği haline gelmiştir. Bireysel ya da kurumsal kullanıcılar arasında keskin bir ayrım yapılmaksızın haber edinimi, sunumu ve paylaşımı gerçekleştirilmesine imkân sağlayan sosyal medya, insanlar haber edinmek konusundaki algılamalarını değiştirirken, onların da sürecin içerisine dahil olmalarına imkân sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında, sosyal medya, özgür bir habercilik anlayışı sunuyor gibi gözükmektedir. Fakat son yıllarda, sosyal medya üzerinde paylaşılan bilgi ve haberlerin gerçekliğinin sorgulanır hale gelmesi, ciddi ölçekli sorunların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle de sosyal medya üzerinde paylaşılan haberlerin, toplumun belirli kesimlerine zarar verici nitelikte olması sebebi ile yeni medya düzeni ve haberciliği ciddi şekilde sorgulanmaya başlamıştır.

Covid-19 salgını ile birlikte bilginin edinim ve paylaşım durumunun önem ve hassasiyet derecesi artarken, yeni medya, özellikle sosyal medya üzerindeki haber edinim ve sunum şekillerinin önemi de bir kat daha artmıştır. İnsan yaşamının söz konusu olduğu bu kritik süreçte, hali hazırda sosyal medyayı yoğun ve etkili bir şekilde kullanan bireylerin ve kurumların varlığı, salgının kontrol altına alınabilmesi ve olumlu gelişmelerin yaşanması adına karmaşık bir yapıya sahip olmaktadır. Özellikle de Covid-19'a yönelik olarak geliştirilen aşının insan sağlığı üzerindeki etkileri ve salgının durdurulabilmesi konusundaki rolüne dair tartışmalar, sosyal medya üzerindeki haberlerinin şekillenmesi konusunda etkili olmuştur. Aşı karşıtları başta olmak üzere aşı ile ilgili fikri olan tüm kesimler, sosyal medya üzerinden paylaşmış oldukları mesajlarda,

sürekli olarak toplumu yönlendirmeye çalışmışlardır. Bu durum, karmaşık bir bilgi edinim, sunum ve paylaşım yapısının oluşmasına sebebiyet verirken, geleneksel medyayı temsil eden ve araç ve kuruluşların da yeniden değerlendirmeye açılmasına neden olmuştur.

Bu araştırmanın amacı, Covid-19 aşısının kullanıma sunulmasından bu yana giderek sayıları artan aşı karşıtı kesimlerin söylem ve yaklaşımlarının, geleneksel medyanın gücüne dayalı olarak ne şekilde engellenmeye çalışıldığının değerlendirilmesidir. Bu şekilde, geleneksel medyanın, halen, nasıl bir güçle toplumu yönlendirme niteliğinin bulunduğuna dair bir tespitin yapılması, bu araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, Covid-19 salgınının toplumsal anlamda yaratmış olduğu etkilere dair bir değerlendirme söz konusudur. İkinci bölümde, Covid-19 salgını sürecinde yeni medyanın sürece olan etkisi ve aşı tartışmalarındaki yeri ele alınmaktadır. Çalışmanın son bölümünde, Covid-19 aşısı karşıtlarının ortaya çıkan ve yeni medyada kendisine güçlü bir şekilde yer bulan söylemlerinin, geleneksel medya aracılığıyla geçersiz kılınması konusunda, Türkiye’de yayın yapan Hürriyet ve Sözcü gazeteleri özelinde bir değerlendirme yer almaktadır.

BÖLÜM 1

COVID-19 SALGINININ TOPLUMSAL ANLAMDA YARATTIĞI ETKİLER

1.1. Covid-19 Salgınının Ortaya Çıkışı ve Genel Etkileri

Dünya Sağlık Örgütü Çin Ülke Ofisi, 31 Aralık 2019 tarihinde, Çin'in Hubei eyaletinin Vuhan şehrinde, sebebi o an için bilinmeyen zatürre vakaları bildirmiş ve 5 Ocak 2020 tarihinde ise, daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni bir koronavirüs tanımlanmıştır. Başlangıçta 2019-nCoV olarak ifade edilen bu hastalık, daha sonra Covid-19 olarak adlandırılmış ve Çin'de ortaya çıktıktan sonra, üç ay gibi kısa bir süre içerisinde tüm dünyayı etkisi altına almıştır (Budak ve Korkmaz, 2020, s. 66). Yayılım hızına bakıldığında, salgının, tüm dünya için çok kısa bir zamanda, ortak bir tehdit olduğunu görmek mümkündür.

Salgının insanlar arasında hızlı bir şekilde yayılması, fiziksel temasın, dünyanın her yerinde engellenmesine sebebiyet vermiştir. Literatüre, “sosyal mesafe” kavramının girmesine sebebiyet veren bu durum, sosyal anlamdaki izolasyon çabalarının artmasına da sebebiyet vermiştir. Bu tedbirler neticesinde, insanların birbirleri ile olan etkileşimlerinin azaltılarak salgının kontrol altına alınması konusunda çaba sarf edilmiştir. Salgının ilk dönemlerinde, herhangi bir şekilde nitelikli bir ilaç ya da kalıcı bir aşı uygulamasının olmaması sebebi ile kurallara uyulmasına dayalı bir korunma sisteminin geliştirildiği gözlemlenmiştir. Bu durumun, enfeksiyon riskini azaltması düşüncesi uygulamada hâkim hale gelmiştir. Önlem çalışmalarının yaygınlaşması neticesinde, dünyanın birçok yerinde kongreler, festivaller, kültür-sanat etkinlikleri, spor organizasyonları vb. faaliyetler durdurulurken, seyahat yasakları ve hatta sokağa çıkma yasakları ile salgının hızının yavaşlatılmasına çalışılmıştır (Buluk ve Eşitti, 2020, s. 287).

Covid-19'un ilk dönemlerinden itibaren uygulanan önlemler, toplumsal anlamda ciddi bir tepki ile karşılanmasına ve özellikle finansal anlamda toplumun ciddi ölçekte bir gerileme yaşamasına karşın, toplumun belirli bir kesiminin de konuya katılım ve destek sunduğu görülmüştür. Türkiye bir örnek olarak gösterileceği şekilde kamu yönetimi, salgının yayılımını etkin bir şekilde durdurmak adına, finansal ve sosyal anlamda yaşanan ve yaşanabilecek olan tepkilerin hepsini göz ardı etmek sureti ile sıkı önlem politikası

izlemiştir. Hasta ve virüs bulaştırma tehlikesi bulunan bireylerin, toplumun diğer kesiminden, mümkün olduğunca uzak tutulmasına odaklanılmıştır (Sarıman ve Mutaf, 2020, s. 139-140).

Hükümetler, Covid-19 sürecinde, salgını kontrol altında tutmak adına ciddi ölçekli bir baskı yönetimi uygulamakla birlikte sürecin her aşamasında sorumluluk almışlardır. Bu durum, hükümetlerin elini güçlendirirken, sorumluluklarının düzeyini de arttırmıştır. Çünkü bu süreçte ekonomik sosyal yardım ve teşvik politikalarının düzeyinin artırılması da bir zorunluluk haline gelmiştir. Devlet, aktör olarak, sürecin kontrol ve sorumluluğunun alınarak, uzun bir süre boyunca bireyi, toplumu ve kurumları ayakta tutabilecek, güçlü bir düzeni yaratmak konusunda sorumlu hale gelmiştir (Cansever, 2021, s. 90).

Salgının yaşandığı süre zarfı içerisinde, bireyin ve toplumun sağlığının korunması önemli bir konu olsa da bu korumanın süresi ve salgının kalıcı bir şekilde kontrol altına alınmasına dair yapılması gereken bilimsel çalışmalar yerine, ekonomik anlamda sürecin getirilerinin neler sunacağına hesaplanması konusu, çok daha büyük bir önem arz etmiştir. Birçok araştırmacıya göre Covid-19 süreci ile birlikte devletlerin, süreç yönetmek ve sağlık alanında gereken gelişmeleri göstermek adına, beklenen performansın gerisinde kaldıkları da anlaşılmıştır. Piyasa ekonomisine odaklı sistem, bir bakıma, Covid-19 süreci ile ciddi bir sarsıntı yaşarken, insanı temele alan bir sistemin inşasının ne denli önemli olduğu da anlaşılmıştır (Varol ve Tokuç, 2020, s. 580).

Öte yandan, salgın hastalıklar döneminde, her ne kadar insan hayatı en fazla ön planda olan husus olsa da sürecin içerisinde, insanların hayatlarını kaybetmelerinin mali anlamda ciddi ölçekli sonuçları bulunmaktadır. En dikkat çekici husus, ölen her bir bireyin, ekonomi döngüsü içerisinde kendisine, bir şekilde yer edinmiş olmasıdır. Özellikle de genç ve üretken nüfus özelinde ele alındığı süre zarfında, yaşanan ölümler ile birlikte hem üreten hem de tüketen, aktif bir kesimin yaşamını kaybettiği; bunun da ekonominin sürdürülebilirlik zinciri dahilinde büyük bir kesintiye sebep olduğu gözlemlenmektedir (Brodeur vd., 2020, s. 4-6).

1.2. Toplumsal Olarak Covid-19'un Değerlendirilme Şekli

Salgın süreci, toplumun yaşama dair bakış açısının köklü bir şekilde değişimi konusunda güçlü etkiler yaratmıştır. Böylelikle, salgın, bireylerin rutin olarak kabul ettikleri yaşam şeklinin değişim ve dönüşümü ile birlikte ortaya çıkan yeni yaşam şartlarının kabulünü de zorunlu kılmıştır. Özellikle psikolojik açıdan, salgının negatif yönde etkilemiş olduğu bireyler, geçmişteki pozitif nitelikteki zamanların özlemi ile birlikte travmatik bir sürecin içerisine girmişlerdir. Bu, salgının, insanların yalnızca fiziksel yapılarında değil, psikolojik yapılarında da ciddi ölçekli hasarların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir (Ahmadi, 2020, s. 67).

TÜBİTAK (2021, s. 69-76), tarafından, salgının toplumsal anlamda yarattığı etkileri araştırmaya yönelik çalışmada, bireyler için salgının bir hastalık olmaktan ziyade, psikolojik anlamda yıkıcı niteliği olan bir sorun olarak algılandığı görülmektedir. Bireyler için yüklü bir stres sorunu haline dönüşen salgın, insanların hayatlarını kaybetme korkusunun yanına farklı korkular da eklemiştir. Salgın sürecinde, bireylerin yaşamlarına en fazla zararı veren husus, psikolojik anlamda yaşadıkları çöküntü olmuştur. Mevzu bahis olan stres unsuru, bireylerin gündelik yaşamlarının süreçten olumsuz etkilenmesi ile başlayıp geleceğe dair yerleşik korkular yaşamaları ile süreklilik kazanmıştır. Buna bağlı birçok endişe unsuru, bireylerin yaşamlarını tehdit etmeye başlamıştır.

Genel anlamda ele alındığında, toplumsal olarak covid-19'un değerlendirilme şekline dair ortaya çıkan hususları, aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Karataş, 2020, s. 6-7; Ataman vd., 2021, s. 237-238):

- Sevdiklerinin kaybı ile birlikte bireyler, kendi yaşamlarına dair endişe duymakta ve salgını, toplu olarak bir yok oluş olarak görmektedirler.
- Sadece sağlık olarak ve fiziksel anlamda bir gerileme söz konusu olmamakta, iş, sosyal yaşam ve satın alma gücünün gerilemesi vb. konuların yerleşik bir hal alacağı düşüncesi hâkim olmaktadır.
- Bireylerin, kişisel sağlık sorunları olmasa da çevrede gördükleri imgeler, hastalanma endişesi ile konunun, bir takıntı haline gelmesine sebebiyet verebilmektedir.

- Sağlık dışında, iş ve diğer finansal unsurlar ile ilgili kayıplar, bireylerin, salgını, çok boyutlu bir sorun olarak değerlendirmelerine sebebiyet vermektedir.
- Bireylerin, iletişim konusundaki sorunları ve eksiklikleri yerleşik ve kalıcı bir sorun olarak görmeleri dayanışma odaklı bir toplum yapısının oluşmasına engel teşkil etmektedir.
- Salgının, hayatın yerleşik bir parçası olacağı yönündeki yerleşik düşünce, umutsuzluk duygusunun da yerleşik hale gelmesini ve bu şekilde, bireylerin, birbirlerine, bu umutsuzluğu, temel duygu olarak göstermelerine sebebiyet vermektedir.

Sıralanan unsurlar göstermektedir ki salgının yarattığı olumsuz etki ile birlikte bireylerin, yakın geçmişteki sergiledikleri rutin davranışlarının etkisini yitirmesi sonucunda, bu durumun, giderek daha kalıcı bir hal aldığı gözlemlenmiştir. Bu şekilde, salgına dair söz konusu olan mücadelenin, beklenen etkiyi yaratmayacağına dair bir endişe de ortaya çıkmıştır.

Öte yandan, toplumsal olarak yapılan değerlendirmelerde, toplumun, salgın karşısında, devlet yönetimlerinin kapasitesinin yetersiz olduğunu düşünmüşlerdir. Yaşanan olumsuzlukların karşısında, hızlı bir şekilde önlem alınması ve toplumun beklentilerine eşit bir şekilde cevap verilmesi konusunda yaşanan aksaklıklar, toplum nazarında, olumsuz bir yönde değerlendirilmiştir. Bazı ülkelerde, toplu olarak karantina süreçleri uygulanmasına karşın toplumun beklentilerinin yeterli bir şekilde karşılanması da bireylerin umutsuzluk ve hayatta kalma mücadelelerinin derinleşmesi sorunuyla karşılaşmalarına sebebiyet vermiştir. Karşılaşılan negatif tablo, bireylerin hem yaşamlarına hem geleceklerine hem de ülkelerinin yönetim sistemine dair inançlarının olumsuz bir şekilde etkilenmesine neden olmuştur (Cantekin ve Arpacı, 2020, 1139).

1.3. Covid-19 Süreci ile Birlikte Değişen Yaşam Şartları ve Yaşam Alanları

Covid-19 salgını sürecinde, bireylerin yaşamlarında ön plana çıkan karantina ve çeşitli sosyal alan ve mekanlara erişimin engellenmesi kararı, bireylerin, yaşamlarında kalıcı değişiklikler yapmalarına sebebiyet vermiştir. Alıştıkları rutinin dışına çıkmak

durumunda kalan bireyler, yaşamlarında hiçbir zaman içerisinde bulunmak istemedikleri bir dönemin içerisine dahil olmak durumunda kalmışlardır. İş ve eğitim hayatı özelinde ele alındığında, belirli bir düzeni bulunan bireyler açısından zorlu bir düzen değişikliğine sebebiyet veren salgın, bireyleri psikolojik bir yük ile karşı karşıya bırakmıştır (Güven, 2021, s. 7).

Salgın döneminde, bireyler açısından en büyük değişime sebebiyet veren husus, sosyoekonomik anlamda, dünya genelinde yaşanan değişimdir ve bu değişim, bireylerin stres ve kaygı düzeylerinin artmasına sebebiyet vermiştir. Finansal olarak karşılaşılan büyük ölçekli sorunlar, sosyal iletişimin en alt düzeye gerilemesi, salgın ve genel olarak yaşamsal faaliyetler ile ilgili olarak olumlu bir haberin paylaşılmaması vb. hususlar, bireylerin, yaşamlarına dair birçok unsuru ve yol haritalarını değiştirmelerine neden olmuştur. Fakat bireylerin hemen hepsinin, bu değişim ve dönüşüm sürecinde, ciddi zorluklar yaşadıkları ve bu vesile ile de ortaya çıkan sosyoekonomik sorunların boyutlarının tırmandığı görülmüştür (Cerrah ve Dilmaç, 2022, s. 68).

Salgınla birlikte yeni şartlara uyum sağlama konusunda ortaya çıkan zorunluluklar, bireylerin, bu uyumluluk sürecinde, mutlak olarak salgının etkilerinden korunmak adına, izole bir yaşam sürdürmelerine sebebiyet vermiştir. Genel olarak bu sürecin bireyler üzerinde yarattığı etkileri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Çırak 2021, s. 8-9):

- Bulaşma korkusundan veya riskinden dolayı bakıma muhtaç bireylere bakım desteği reddetme durumu.
- Hastalanma korkusu ve bağlantılı olarak yaşanan ölüm korkusu.
- İşsiz kalma veya karantinadan dolayı çalışamama korkusu.
- Karantina koşullarından dolayı bireyin kendisini yalnız, sıkıntılı ve çaresiz hissetmesi.
- Karantina veya kısıtlamalardan kaynaklı olarak bakım verenlerden ve sevdiklerinden ayrı kalma korkusu.
- Sağlık kuruluşlarına başvurmadan çekinme.

- Toplum tarafından damgalanma veya temaslı olarak değerlendirilme korkusu.

Sıralanan unsurlar, sürecin, büyük ölçüde, korkulara ve endişelere dayalı olarak hareket ettiklerini göstermektedir. Söz konusu korku ve endişeler, bireylerin yaşamlarının büyük bir kısmını şekillendirmiş ve bu nedenle de sosyal etkileşim süreçlerinden giderek uzaklaşmıştır.

Başka bir açıdan ele alındığında, dikkati çeken husus, belirli bir halk kesiminin, evlerinde ve belirli oranda güvenli bir şekilde geçirmiş olmalarına karşın, geri kalan kesiminin çalışmak ve çeşitli riskler almak zorunda kaldıkları görülmüştür ki bu durum, toplumsal bir ayırım duygusunun ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Salgına dair alınan önlemlerin, zaman içerisinde, kısmen bir çözüm ortaya koymuş olması, pozitif düşünceleri adına bireyleri teşvik etse de zaman içerisinde, bireylerin yaşam doyumu düzeylerinde, gözle görülür bir gerileme yaşandığı fark edilmiştir. Bu durum, pozitif düşünme konusunda bireylerin önünde bir engel teşkil etmiştir (Ergün ve Sakız, 2021, s. 1682-1683).

Covid-19 salgın süreci, bireylerin kısıtlı bir alanda yaşamlarını sürdürmelerine sebebiyet vermiştir. Bu süreçte, evleri, bireyler için son derece önemli ve değerli bir hale gelirken, bu konunun toplumun fertleri arasında bir eşitsizlik tartışması yarattığı görülmüştür. Buna göre bireylerin bir kısmının evlerinden çıkmamalarına karşın evsiz, sokakta yaşayan, salgındaki maddi zorluklar yüzünden düzeni bozulan ve sürekli olarak dışarıda çalışmak zorunda kalan bireylerin varlığı, salgının yarattığı eşitsizlik ile birlikte tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Toplumun fertleri arasındaki bu eşitlikten uzak görünüm, sosyal statüler arasındaki dengelerin ne şekilde bozulduğunu da göstermiştir (Karadaş ve Ekinci, 2021, s. 1589-1591).

Öte yandan, salgınla birlikte en büyük problem haline gelen sosyalleşmek, kısa bir zaman önce ev dışındaki mekanlarda gerçekleşen bir eylemken, salgın ile birlikte evler, sosyalleşmek adına bireylerin tek tercihi haline gelmiştir. Her ne kadar bu durumun bireylerin sosyalleşme konusundaki eylemlerinin sekteye uğramamasına destek olduğu görüşü ön plana çıkarılabilecek olsa da aslında, sosyalleşme adına söz konusu olan alanın giderek, daha da daralmaya başladığı görülmüştür. Bununla birlikte salgının yarattığı kısıtlılıklar, bireylerin geçmiş zamanlardaki sosyal eylemlerinin kendileri üzerinde

yaratmış olduğu etkinin, salgının döneminde ortaya çıkan etkiden daha düşük ölçekli olduğu görölmektedir (Çakıroğlu, Pirtini ve Çengel, 2020, s. 89).

Bir başka açıdan bakıldığında, toplumun sahip olduğu normal yaşam düzeninin bozulması nedeni ile bireylerin, uzun zamandır yaşadıkları alanları terk etmek sureti ile farklı yerlere göç ettikleri ve kendilerine yeni bir yaşam düzeni kurmaya çalıştıkları görölmektedir. Özellikle de şehirde yaşayan bireylerin mümkün olduğunca uzak lokasyonlara gitmeye çalıştıkları, bu sayede de kendilerini kalabalık, salgının yayılmasına kolaylık sağlayan ve finansal anlamda bireylere yük getiren yaşam alanlarından uzaklaşmaya çalıştıkları görölmektedir (Kurtdaş, 2020, s. 537-539).

1.4. Covid-19 Salgını ile İlgili Bilgi Paylaşım Şekli ve Yarattığı Etkiler

Covid-19 salgınının ortaya çıkışında ve yayılmasında, birçok farklı unsurun etkisi ön plana çıkarılabileceği gibi salgının ilerleyen sürecinde, bilgi edinimi ve bilgi paylaşımı açısından da önemli unsurların ön plana çıktığı görölmektedir. Bu sürecin başında da sağlık çalışanları gelmektedir. Sağlık çalışanlarının süreç ile ilgili olarak bilgilendirilmeleri son derece önemli olmakla birlikte onların, sürece dair bilgi edinmek adına göstermiş oldukları çaba da süreç içerisinde, topluma daha nitelikli bilgi akışı sağlanması adına kritik bir husus olmaktadır. Böylelikle sağlık alanında, salgının doğrudan etkilediği kesimlerin, bilinçli bir şekilde sağlayacakları destek, salgının yayılması ve mevcut hastalıkların engellenmesi adına önemli bir başlangıç teşkil etmektedir (Bali, Tanalp ve Çelebi, 2021, s. 68-69). Bu noktada, bilinç, salgın döneminin, en değerli unsuru olarak dikkat çekmektedir.

Bilgi edinimi açısından bakıldığında ise salgının, insanların algılamalarında, ciddi ölçekli ve keskin değişimlere sebep olduğu görölmektedir. İnsanlar, eğitim hayatında ve gündelik yaşamlarında, bilgi edinimi açısından son derece istekli olsalar da salgın dönemi ile birlikte bilgi edinimi açısından, kaynaklarının sayısını arttırmışlardır. Artan kaynak sayısı, aynı zamanda, gerçekleştirilen bilgi paylaşımının düzeyini de arttırmıştır. İletişim teknolojilerindeki gelişim ile birlikte bilgi paylaşımının yoğunlaşması da sürecin önemli unsurlarından biridir. Bireyler, salgın sürecinde, gördükleri ve karşılaştıkları tüm olay, bilgi, haber vb. unsurlar için mutlak olarak bir haber paylaşımı gerçekleştirmişlerdir. Bu kontrolsüz durum, süreç için olumlu şekilde değerlendirilmesi zor bir tabloyu ortaya çıkarmaktadır (Karaslan ve Karadağ, 2021, s. 4220-4221). Bilgi paylaşımlarındaki

kontROLSÜZLÜK, süreç açısından en ciddi ölçekli ve toplumsal anlamda, en fazla zarar verebilecek unsur olarak değerlendirilebilecektir.

İnternet, bilgi teknolojilerinin kullanımını açısından, en ciddi ölçekli devrimi yapan unsurdur. Özellikle de salgın döneminde, geleneksel medya unsurları ile bireyler arasındaki etkileşimin düzeyi gerilerken, aynı zamanda, internet kullanımını konusundaki yoğunluk ve bireylerin, internet üzerindeki bilgilere erişim konusundaki eğilimleri, internetin, salgın dönemindeki en değerli haberleşme aracı olmasını sağlamıştır. İnternet veritabanını kullanan tüm iletişim mecraları, salgın konusunda bilgi edinmek açısından, bireylerin başvurdukları, hatta güvendikleri bir alan haline gelmiştir (Marangoz ve Özen, 2021, s. 58-59).

Süreç açısından, bilgi paylaşımı ve detaylı bilgi edinimi açısından, sosyal medyanın, salgın sürecine damgasını vurduğunu söylemek mümkündür. Buna göre bireyler, hali hazırda, yoğun bir şekilde kullanmış oldukları sosyal medyayı, salgın döneminde, daha yoğun bir şekilde kullanmak sureti ile ciddi ölçekli bir iletişim ve bilgi paylaşımı eğilimi içerisinde olmuşlardır. Bu kesimlerin, sosyal medyayı, kendileri için en değerli etkileşim aracı olarak görmeleri, sosyal medya üzerinde paylaşılan bilgilerin yoğunluğu kadar tartışmalı olma durumunu da beraberinde getirmiştir. Özellikle de sağlıklı bir şekilde, hayatta kalabilmek adına sosyal medya üzerindeki paylaşımlara daha fazla önem verdikleri görülmüştür (Özdemir ve Arpacıoğlu, 2020, s. 377-378).

Ürkmez ve ESKİCUMALI (2021, s. 125-126), başlıklı araştırmalarında, bireylerin, salgın sürecinde, bir sosyal medya mecrası olan Instagram kullanım düzeyleri ve şekilleri incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre katılımcılar, salgın sürecinde, yoğun bir şekilde Instagram kullanmışlardır. Bu durum, karantina sürecinin getirisi olan durum ile bağdaştırılabileceği gibi katılımcıların, sağlık hususlarında bilgi edinebilmek adına, bir alternatif bilgi kaynağı arayışları ile de bağdaştırılabilecektir. Öte yandan, katılımcılar, Instagram üzerinden elde etmiş oldukları bilgileri, notları ve değerlendirmeleri, salgın hakkında bilgi toplamak adına değerli bir bilgi kaynağı olarak değerlendirmişlerdir. Bu yaklaşımın temelinde ise Instagram üzerinde, bilgi paylaşımı gerçekleştiren tarafların arasında, konunun uzmanı olarak nitelendirilebilecek kişilerin bulunmasının da büyük bir önemi ve etkisi bulunmaktadır.

Genel olarak bakıldığında, Covid-19 salgını ile ilgili bilgi paylaşım şekli ve yarattığı etkileri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Tosun, 2021, s. 60-63):

- Farklı medya alanlarında, çok sayıda ismin, konu ile ilgili olarak yoğun ve toplumsal anlamda etkili mesajlar paylaştıkları gözlemlenmiştir.
- Artan bilgi paylaşımı hususu, zaman içerisinde, dezenformasyon sorununu köklü bir şekilde tetiklemiştir.
- Özellikle sağlıkla ilgili kritik konulardaki bilgi paylaşımının, güvenilirlik sorunu yarattığı fark edilmiştir.
- Kimi hükümetlerin, konuyu kişiselleştirmesi neden ile salgının, biyolojik bir savaş olduğu algısı ile toplumsal bir çatışma ortamı yaratılması söz konusu olmuştur.
- Aşı ve maske kullanımı başta olmak üzere bu unsurların kullanımını güçlü bir şekilde destekleyen ve bunlara güçlü bir şekilde karşı olan kesimlerin varlığı toplumsal bir kafa karışıklığına neden olmuştur.
- Ürün satın alma, ilaç stoku, sokağa çıkma, karantina süreci vb. konularda, sürekli olarak haber paylaşımının gerçekleştirilmesi, zaman içerisinde, bu konularda, toplumsal uyumsuzluğa sebep olmuştur.
- Sosyal medya kullanımı konusundaki yoğunluk, zaman içerisinde, bilgi akışının, tamamıyla bu mecra üzerinden sağlanmasına sebebiyet vermiştir.

Sıralanan unsurlara bakıldığında, bilgi paylaşımı açısından söz konusu olan eylemlerin, ciddi ölçekli olarak bir bilgi paylaşım ve edinim sorununa dönüştüğünü göstermektedir. Buna göre bilgi, salgın döneminde, daha çok, manipüle ve belirli kesimlerin çıkarlarına hizmet etmesi adına kullanılan bir unsura dönüşmüş olarak gözükmektedir.

1.5. Covid-19 Salgını Döneminde Toplumsal Görüş Ayrılıkları ve Çatışma

Covid-19 salgını ile birlikte ortaya çıkan yeni toplumsal yapıda, en fazla dikkati çeken unsurların başında, yaşanan gerginlik, mutsuzluk, huzursuzluk ve sıkıntılar ile birlikte söz konusu olan çatışma unsurudur. Bu şekilde, bireyler, karşılıklı olarak çeşitli konularda, ciddi çatışma süreçlerinin içerisine girmek zorunda kalmışlar ve bu şekilde de toplumsal tansiyon yükselmiştir. Bu sorunu, hayatın farklı alanlarında, farklı şekillerde ve farklı söylemler ile görmek mümkün olmuştur (Öztürk vd., 2020, s. 299-300). Çünkü salgın, hayatın her alanında, ciddi ölçekli bir sorun yığımına sebebiyet verirken, her bir sorun, bir diğerini tetikler boyuta gelmiştir.

Salgın dönemindeki çatışmanın temel unsurlarına bakıldığında, öncelikli olarak dikkati çeken husus, sağlık standartlarına ve sağlık ile ilgili hususlara erişim konusundaki eşitliğin, tam olarak sağlanamaması ile ilgilidir. Salgına karşı korunma sağlanması için satılan ilaç ve sağlanan aşı imkanlarının eşit bir şekilde, dünya genelinde sunulmaması, salgının olumsuz etkilerinin azaltılması adına, taraflar arasında, ciddi bir çatışma unsuruna dönüşmüştür. Özellikle de az gelişmiş ülkelerde, söz konusu imkanlara erişme konusunda yaşanan sorunlar nedeni ile toplumların kendi içlerinde ve birbirleri arasında, sürdürülebilir nitelikte çatışmalar yaşanmıştır. Yine salgın ile birlikte ortaya çıkan gelir eşitsizliği sorunu da bireyler açısından büyük bir soruna dönüşmekle birlikte yeni bir çatışma konusunun ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir (Dizdaroğlu, 2020, s. 3-7). Ekonomik konular, bireylerin normal yaşamlarında, fazlasıyla büyük bir sorun olarak dikkati çekmekle birlikte salgın döneminde, bu sorun, daha da başka boyutlara erişmiştir.

Siyasi anlamda ele alındığında, devlet yönetimlerinin, salgın gibi zorlu bir dönemde, sınırlarını da birbirlerine kapatmışken, sorunlara çözüm bulmak ve çatışmaları sonlandırmak adına sorumluluk almaları beklenirken, bu konuda, beklenenden son derece uzak bir şekilde hareket etmeleri de var olan çatışmaların sürdürülebilirliğine hizmet etmiştir. Hükümetler, bu zorlu dönemi anlaşma ve birlikte hareket etme konusunda ele almaları beklenirken, birbirleri ile olan sorunlarına istinaden finansal ve sağlık odaklı konularda, birbirleri ile çatışmaya devam ettikleri görülmüştür. Bu durum, ülkelerin içerisinde ve ülkeler arasında, birbirlerinden farklı düşünen toplum üyelerinin, birbirleri ile çatışmalarının da etkilenmesine sebebiyet vermiştir (thinktech, 2020, s. 10-11). Her ne kadar, bireylerin bir arada yaşama konusunda eğilimleri ve istekleri söz konusu olsa da

zaman içerisinde, salgın etkisi ile birbirilerine karşı duruşlarının daha da sert bir hal aldığı görülmüştür.

Öte yandan, salgın sürecinde çatışma, sadece sözlü ve fiziksel anlamda yaşanan bir çatışmayı ifade etmemektedir. Bireylerin zihinsel anlamda yaşamış oldukları olumsuz etkileşim ve duygu karışıklığı da bir çatışma unsurudur. Özellikle de salgın döneminde, evden çalışmak zorunda kalan bireylerin yaşamış oldukları iş-yaşam çatışması, önemli bir psikolojik yükü de beraberinde getirmiştir. Atay ve Gerçek (2021, s. 231-234), iş yaşamında, salgın nedeni ile ofislerinden uzak kalarak, evden çalışmak zorunda kalan bireylerin, bu yeni döneme alışmakta zorluk çektiklerini ve yaşadıkları zorlukların, bir iş-yaşam çatışmasına sebebiyet verdiğini göstermiştir. Buna göre çalışanlar, iş yaşamlarını eve taşımak sureti ile iş stresini daha fazla hissederken, evlerinde hem sosyal yaşamlarının gereklerini yerine getirmek ile iş yaşamlarının gereklerini yerine getirme konusunda büyük sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmacıların değerlendirmelerine bakıldığında, iş yaşamı ile sosyal yaşamın, bu denli yoğun bir şekilde iç içe geçmesi, bireylerin beklemediği bir duruma işaret etmekle birlikte ortaya çıkan stresi de kaldıramadıkları görülmüştür.

Ünal ve Gülseren'in (2020, s. 91-92), konu hakkında yapmış olduğu çalışmada, çatışma hususunun, nasıl bir şiddete dönüştüğü, kadınların yaşadıkları üzerinden ele alınmıştır. Buna göre salgın döneminde, aile içerisinde yaşanan ve çeşitli problemlere dayanan çatışmalar, neticede, kadına şiddete yönelik bir davranışa dönüşmüştür. Bu sorun, özellikle işsizlik, eşlerin birbirleri ile sık vakit geçirmesi vb. konularla tetiklenmiş, neticede de kadına şiddet görüntülerinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. İletişimsizliğin de tetiklediği bu süreçte, çiftler arasında şiddet oranında artışlara rastlandığı gibi biten evliliklerin sayısında da bir artış gözlemlenmiştir. Araştırmacıların değerlendirmelerine bakıldığında, salgının, sadece fiziksel sağlığı değil, zihinsel sağlığı da güçlü bir şekilde tehdit ettiği ve belki de hiç yaşanmayacak tartışmaların ortaya çıkmasına sebebiyet vererek fiziksel şiddeti tetiklediği görülmektedir.

Bir başka açıdan ele alındığında ise çatışma konusunda, önyargı, ayrımcılık, ırkçılık ve cinsiyet eşitsizliği sorunlarının neden olduğu çatışmaların daha da arttığı görülmektedir. Salgının nedenleri, işsizlik oranının artması, toplumsal ve bireysel yalnızlaşma vb. konularda, toplumun fertlerinin birbirlerini suçlamaya yönelik görüşleri,

gündelik yaşamdaki çatışmaların boyutlarını tırmandırmıştır. Birbirlerini suçlayan ve çeşitli konularda kendilerine öncelik hakkı isteyen bireylerin sayısının son derece fazla şekilde artmış olması, çatışma açısından uygun zemini yaratırken, bireyler, mümkün olduğunca izole bir yaşamı, daha fazla tercih etmeye başlamışlardır. Bu tercih, birbirlerinden uzaklaşan insanların sayısının artmasına sebebiyet vermiştir (Eniç, 2021, s. 2697-2698).

İnsan psikolojisi temelinde ele alındığında, salgın döneminde yaşanan çatışmaların genel görünümünü, aşağıdaki unsurlarla açıklamak mümkündür (Bekaroğlu ve Yılmaz, 2020, s. 577-578; Yüncü ve Yılan, 2020, s. 376-379; Savi-Çakar ve Uzun, 2021, s. 163-165):

- Özellikle, sağlık çalışanları temelinde, yaşanan salgın ve kriz ortamı, yaşamsal dengeleri bozmuş, bireylerin anlaşmazlıklarını tetiklemiştir.
- Salgının yayılmasını engellemek adına, bireylerin yarattığı kısıtlılıklar, zaman içerisinde, insan ilişkilerinin gerilmesine ve kopmasına neden olmuştur.
- Çocuklar, ergenler ve ebeveynler arasındaki anlaşmazlıkların boyutları sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda tırmanmıştır.
- Ticari ilişkilerin sekteye uğraması neticesinde, ticari ortaklıkları olan bireyler arasında, ticari ilişkileri sonlandıracak nitelikte tartışmalar yaşanmıştır.
- Eğitim süreçlerinin sekteye uğraması neticesinde, öğrencilerin eğitim faaliyetlerindeki aksamalar, psikolojik olarak gelecek öngörülerinin gerilemesine ve çevreleri ile olan etkileşimlerinin, çatışma odaklı hale gelmesine sebebiyet vermiştir.
- İşsizlik, geçim zorlukları vb. finans temelli sorunlar neticesinde, bireylerin aile ve çevre yaşamlarının, onarılması zor hasarlar gördüğü fark edilmiştir.

Genel görünüm itibari ile salgın dönemindeki çatışmaların temelinde, ciddi ölçekli dönemsel ve gelecek odaklı kaygılarla, mevcut süreçte yaşanan finansal ve sosyal

sorunların önemli ölçüde, çatışmaları tetiklediği gözlemlenmiştir. Bireyler, eksiklik, endişe, korku ve anlaşmazlık yaşamış oldukları konuların tümünde, birbirleri ile bir çatışma halinde olma gereği duymuşlardır.

BÖLÜM 2

COVID-19 SALGINI SÜRECİNDE YENİ MEDYANIN SÜRECE OLAN ETKİSİ ve AŞI TARTIŞMALARINDAKİ YERİ

2.1 Yeni Medya Kavramı

Medya kavramı, çok uzun yıllardan bu yana, geleneksel medya ve onun aktörleri dahilinde ele alınsa da internetin insan yaşamına dahil olması ve yoğun bir şekilde kullanılması neticesinde, medyanın şekli ve niteliği değişmiştir. “Yeni medya” olarak adlandırılan bu kavram, temel olarak bir yayıncılık unsuru olarak değerlendirilmemekle birlikte iletişimin şeklinin değişimine işaret etmektedir. Buna göre yeni medya, bireylerin, iletişim süreçleri içerisinde kullanmış oldukları tüm yazılı, sözlü ve görsel unsurların dijitalleştirilmesi neticesinde, teknolojinin sunduğu imkanlar neticesinde paylaşımını ifade etmektedir (Kırık, 2017, s. 232-233).

Aslında, yeni medya, bireyin yaşamında yoğun olarak kullanılan tüm iletişim ve etkileşim araçlarının dijitalleşmesi ve internet ile yoğun etkileşim içerisinde olması anlamını taşımaktadır. Buna göre yeni medya, bireylerin kendilerini, duygularını, düşüncelerini, hedeflerini vb. kendilerine ait hususları dile getirmek adına fiziksel bir iletişim ve etkileşim içerisine girmekten ziyade, daha çok, sanal unsurları kullanma konusunda eğilimlerinin bulunmasını ortaya koyan bir kavramdır. Bu noktada, yeni medyanın içerisinde bilgisayarlar, internet, dijital iletişim mecraları, mobil teknolojiler ve bunlar ile ilgili tüm, yan unsurların süreci şekillendirdiği ve kavrama gerçek şeklini verdiği görülmektedir (Bulunmaz, 2014, s. 25).

Yeni medyanın tanımlanması hususunda ön plana çıkan unsurları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Yanık, 2016, s. 901-902):

- Tüm unsurlar sayısal temsil ile ortaya konmakta ve paylaşılmaktadır.
- Kişiselleştirilebilen, farklı bir dile sahiptir ve bu şekilde içerik çeşitlendirilebilir.
- Dijital unsurlar kopyalanabilmekte, saklanabilmekte ve sürekli olarak iletilebilmektedirler.

- Sanal ve simülasyona odaklı içerikler gerçek olarak da değerlendirilebilmekte ve sunulabilmektedir.
- İnteraktivitenin ön plana çıktığı iletişim ve etkileşim süreçlerinde sürdürülebilir bir yapının mümkün hale getirildiği görülmektedir.
- Çok fazla bireyin aynı anda, farklı içerikleri paylaşmasına imkân sağlayan bir yapısı söz konusudur.

Temel yapısı dahilinde nitelikleri ele alınan yeni medya, büyük ölçüde, sayısal bir kimlik ile birlikte dikkati çekmekte ve bu şekilde, içeriği üreten, depolayan, analiz eden ve paylaşan tüm kesimler için farklı birer anlam taşımak sureti ile bireylerin ve toplumların yaşamına dahil olmuştur.

Yeni medya, bilginin ve verinin elde edilmesi, depolanması, kullanılması ve paylaşılması konusunda, birbirinden farklı alternatif araçların ortaya çıkmasına imkân sağlamak sureti ile bireylerin iletişim gücünün arttırılmasını mümkün kılmıştır. Yıllar içerisinde birçok farklı unsur ile depolanıp iletilebilen bilgi ve veriler, artık insan yaşamının yegâne etkileşim aracı haline gelmiştir. Özellikle de fiziksel iletişimin yerini giderek daha yoğun bir şekilde sanal iletişimin alması, yeni medyanın toplum nezdindeki kabulünün de mümkün olarak değerlendirildiğini göstermiştir. Yeni medya, sadece bireyin yaşamı için bir dönüşümü değil, aynı zamanda, kurumsal faaliyetlerin dönüşümü açısından da bir devrim olarak değerlendirilmektedir (Ergüney, 2017, s. 1480-1481).

Teknoloji, yeni medyanın kabul görmesi açısından en önemli unsur olarak dikkati çekmektedir. Yeni medyanın sahip olduğu güçlü teknolojik altyapı, kullanıcıları tarafından kişiselleştirilebilme imkanına sahip olması nedeni ile karşılıklılık esasına dayalı bir iletişim ortamının yaratılmasını sağlamaktadır. Geniş bir toplum kitlesi tarafından bu şekilde benimsenen yeni medya, zaman ve mekan kavramının göz ardı edilerek tercih edildiği bir iletişim ve etkileşim mecrası haline dönüşmüştür. Yeni medya ile birlikte geleneksel medyanın kullanım değerlerinin düştüğü ve insanların, kendilerine daha uygun ve daha nitelikli gelen bir medya alanını tercih etme eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir (Tokatlı, 2016, s. 880).

Özellikle, medya kuruluşlarının neredeyse tamamının, giderek çok daha yoğun bir şekilde dijital mecrada yer almak adına çabalaması neticesinde ortaya çıkan yeni medya anlayışı, medya kuruluşlarının, yeni düzene uyumluluk göstermeleri adına bir zorunluluk yaratmıştır. Bu şekilde, medya kuruluşları, bireylerin de yoğun bir biçimde dijital unsurları kullanmaları neticesinde, yayınlarını, mesajlarını ve iletişim kanallarını, yeni medya yapısının ve düzeninin getirilerine göre şekillendirmek durumunda kalmışlardır (Karlıdağ ve Bulut, 2019, 560-562).

2.2. Yeni Medya Unsurları

Yeni medya, bireysel ya da kurumsal olmasına bakılmaksızın, temel olarak Web 2.0 ve sosyal medya unsurları ile ele alınan bir kavram olarak dikkati çekmektedir.

2.2.1. Web 2.0

İnternet kullanımı, sürecin ilk aşamalarında, büyük ölçüde kurumsal kullanıcıların ihtiyaçlarına yönelik olarak şekillenen bir süreç olmuştur. Fakat geçen zaman içerisinde, hızlı bir biçimde yayılan internet kullanımı, bireysel kullanıcıların da süreç içerisinde önemli birer aktör haline gelmelerine olanak sağlamıştır. Bu şekilde, gelişen, içeriği değişen ve böylelikle de geniş kitlelere yayılan internet kullanımı, Web 2.0 kavramının ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Kavramsal olarak Web 2.0, bireysel kullanıcılar başta olmak üzere, tüm internet kullanıcılarının, farklı mecralarda içerik, görsel, imaj, bilgi vb. unsurları üretmek, depolamak ve paylaşmalarına imkân veren bir yapıyı ifade etmektedir. Web 2.0, kullanıcılar açısından bir sınırsızlık etkisi yaratmaktadır (Horzum, 2010, s. 605).

Genel olarak ele alındığında, Web 2.0, iletişim ve etkileşim açısından, özellikle bireysel kullanıcılar açısından bir sınırsızlığa işaret etmektedir. İnternet tabanlı olarak oluşturulan mecraların geneline bakıldığında, bireysel olarak sınırları, kuralları ve içerikleri belirlenen mecralar dikkati çekmektedir. Buna paralel olarak Web 2.0'ın, internet temelli iletişimi daha fazla kişiselleştirilebilir hale getirmiş olması, kullanıcı sayısının artmasına imkân sağlarken, aynı zamanda, web mecralarının şekillerinin değişmesine de yardımcı olmaktadır (Harris ve Rea, 2009, s. 137).

Web 2.0, sağlamış olduğu imkanlar neticesinde, kullanıcıların arasındaki iletişim ve etkileşim kadar işbirliği potansiyelini de arttırmaktadır. Bununla birlikte söz konusu işbirliğine paralel olarak bireyler, kendileri için uygun olmayan içeriklerin karşısında, kendilerine uygun, beklentilerini karşılayan ve yaşamlarını şekillendiren unsurlarla senkronize olarak bir içerik üretme şansına sahiptirler. Özellikle de dinamik bir içerik yaratmak adına kullanıcıların kendi tercihlerini ön plana çıkarabilmeleri, Web 2.0'ın kullanıcılara sunmuş olduğu en büyük avantaj olarak değerlendirilebilecektir (Korucu ve Sezer, 2016, s. 380-381).

Genel olarak Web 2.0'ın önemli ve farklı hale gelmesinde ön plana çıkan unsurları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Kızıllı, 2017, s. 30):

- Sosyal iletişim ağları: Bireylerin kendilerine ait bilgileri paylaştıkları, farklı bireyler ile arkadaşlık kurdukları ve topluluklar oluşturdukları alanlardır.
- Sosyal etiketleme: Bireylerin, kendilerine ait sosyal aktiviteleri paylaştıkları, farklı sosyal aktiviteler ve yerler ile ilgili görüşlerini paylaştıkları mecralardır.
- Dosya paylaşımı: Bireylerin, fiziki olarak bir araya gelmelerine gerek olmadan, birbirleri için yararlı dosyaları paylaştıkları alanlar ve araçları kapsamaktadır.
- Çevrimiçi dosya düzenleme: Çevrimiçi olarak lokasyon gözetmeden, birçok dosyaya erişmek sureti ile bu dosyaların incelenmesi, düzenlenmesi ve paylaşılması konusunda yardımcı olan mecralardır.
- Podcast: Çeşitli kişi ya da kurumların, farklı konularda görüşlerini paylaşmak adına kayıtlar yapmak sureti ile yayınladıkları ses kayıtlarından oluşmaktadır.
- Bloglar: Çeşitli kişi ya da kurumların, farklı konularda görüşlerini paylaşmak adına yazılı ve görsel unsurları kullanmak sureti ile yayınladıkları metinlerin bulunduğu web siteleridir.

- Wiki'ler: Belirli konulardaki temel bilgilerin ve kavramsal unsurların paylaşımı adına şekillendirilen, bilgilendirme amaçları mecralardır.

Sıralanan unsurlar göstermektedir ki Web 2.0 araçları, büyük ölçüde, bireysel olarak görüş paylaşımına dayalı olarak bireysel ve kurumsal anlamda kullanılan unsurlardan oluşmaktadır. Söz konusu unsurların her biri aracılığıyla, web alanının sınırlarının daha da genişlediği ve daha fazla insanın ve kullanıcının görüşleri ile şekillendirildiği anlaşılmaktadır.

Yukarıda sıralanan unsurların dışında, video paylaşımı, anlık mesajlaşma, işbirlikçi öğrenme, takvim etkinliklerini, anket, diyagramlar, sanal konferanslar ve seminerler, ekip toplantıları ve işbirliği alanları, simülasyonlar vb. uygulamalar da Web 2.0 için önem arz eden uygulamalar olarak ön plana çıkmaktadır (Grosseck, 2009, s. 479). Söz konusu uygulamaların geneli, kişisel olduğu kadar kurumsal olarak da birçok faaliyetin kolaylıkla yapılmasına olanak sağlarken, aynı zamanda, yeni bir iletişim mekanizmasının da yolunu açmaktadır.

2.2.2. Sosyal Medya

Küreselleşmenin dünyanın her tarafında etkisini göstermesi ile birlikte ortaya çıkan iletişim yaygınlığı, teknolojinin de etkisi ile birlikte insanların, olayların, olguların, hizmetlerin vb. birbirleri ile daha kolay ve daha etkin iletişim kurmalarına imkan sağlamıştır. Özellikle de internetin ortaya çıkışı ve 2000'ler itibari ile dünya genelinde hızla yayılması, iletişim kavramının daha nitelikli olarak kendisini göstermesini sağlamıştır.

Bu süre zarfı içerisinde, internetin etkisinin belki de en canlı örneği ise son 10 yıllık süre zarfı içerisinde hızlı bir ivme ile gelişen sosyal medyadır. Anlık olarak, internet kullanımı ile yaygınlaşan sosyal medya, farklı mecralarda, interaktif bir şekilde bireylerin kendilerini, duygularını, isteklerini, şikayetlerini vb. ifade etmelerine imkan sağlamaktadır. İnternet üzerinde geliştirile uygulamalar aracılığıyla mümkün olan sosyal medya kullanımı, bireylerin dünyadan anlık haberler elde ederek diğer bireyler ile haber paylaşımında buldukları, bunun yanı sıra birbirleri ile farklı konularda fikir alışverişinde buldukları, bunun içerisinde de fotoğraf, video ve metin gibi içerikleri ekledikleri bir alanı ifade etmektedir (Komito ve Bates, 2009, s. 233).

Sosyal medyanın kullanımının yaygınlaşmasında, zaman ve mekan kısıtının bulunmamasının ve birbirinden farklı konulara dair paylaşımlarda bulunulabilmesinin büyük bir önemi bulunmaktadır. Sosyal anlamdaki iletişimin içerisinde kelimeler, görseller ve ses dosyaları aracılığıyla bireylerin birbirlerini tanıma ya da birbirlerinden haberdar olma amacına dayalı olarak işleyen sosyal medya, bireyler arasında karşılıklı olarak gerçekleştirilecek olan iletişim faaliyetlerini temel almaktadır (Vural ve Bat, 2010, s. 3351).

Sosyal medya, kendi içerisinde bir pazara da sahiptir. Buna göre öncelikli olarak sosyal medyanın istihdam sağlayan bir ekonomi yarattığını görmek mümkündür. Sosyal medya kuruluşları ya da sosyal medya süreçlerinin yönetimi, beraberinde bir istihdam zorunluluğunu da getirmektedir. Bunun yanı sıra sosyal medya, teknik anlamda bir bilgi birikiminin oluşmasına imkan vermesi dolayısıyla, yaş farkı olmaksızın, teknoloji kullanımı konusunda toplumun bilinçlenmesine de imkan sağlamış, bu sayede sosyal medyanın alanı dünya genelinde genişlerken, aynı zamanda sosyal medya, aldığı reklamlar ile birlikte kendi içerisinde bir pazara dönüşmüştür (Özdemir vd., 2014, s. 60).

Bunun dışında, sosyal medyayı, genel anlamda önemli kılan unsurları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Alav, 2014, s. 4-6):

- Bireyler açısından alternatif ve önemli bir sosyal aktivite haline almış, sosyal bir çevrenin yaratılmasına imkan sağlamıştır,
- Bireysel anlamda kendini ifade edebilme ve bu sayede karşılıklı iletişim ile bireylerin, birbirlerinden uzakta olsalar da birbirlerini tanıma imkanını sunmaktadır,
- Kendi içerisinde, kanunlarla belirlenmiş sınırlara uyumluluk gösterilmesi kaydıyla, demokratik bir yapısı söz konusudur,
- Sanal olduğu kadar gerçekliğin de anlık olarak çok sayıda insana ulaştırılması konusunda somut bir yapısı söz konusudur,
- Bireysel ya da kurumsal olmasına bakılmaksızın bir kamuoyu yaratılmasını mümkün kılmaktadır,

- Sürekli olarak güncel kalmakta ve bu sayede de kullanıcılara yeni ve taze olan tüm olgu ve olayları iletebilmektedir,
- Bireylerin bilgi, ürün ve hizmet alışverişi konusunda zamandan tasarruf etmeleri konusunda etkilidir,
- Kurumsal anlamda da önemli bir iletişim, tanıtım ve satış aracı haline almakta, kurumların kamuoyu ile aralarındaki bağı güçlendirmektedir.

Bu görüntü itibari ile değerlendirildiğinde sosyal medya, artık bireyin hayatının vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Buna göre sosyal medya, insanların aktif olarak yaşadıkları hayatın ilk adımından son adımına dek uzanan süreçte, mutlak olarak kendisini içerisine dahil etmek istediği, bu vesile ile de karşılık olarak, ondan bir şeyler beklediği bir alandır. Bu alanın temelinde, bireylerin kendileri aralarında, bireylerin kurumlarla ve kurumların kendi aralarındaki ilişki ve iletişim yer almaktadır.

2.3. Sağlık ve Pandemi Haberciliği

Covid-19 pandemi sürecinde, habercilik konusunda sergilenen tutum ve davranışlar, sağlık konusunda farklı bir habercilik bakış açısının ortaya çıktığını göstermiştir. Özellikle de kitle iletişim araçları, sürecin işleyişi açısından önemli bir role sahip olmuş ve toplumun bilgilendirilmesi konusunda belirli bir role sahip olmuştur.

Covid-19 pandemisi döneminde, kitle iletişim araçlarının benimsediği yol haritası, toplumun çıkarlarına ve beklentilerine uygun olarak şekillendirilmemiştir. Toplum sağlığının ön plana çıkarılmadığı, sağlık ile ilgili hususların büyük ölçüde geri planda tutulduğu kitle iletişim araçlarının haber sunumlarında, tedbir, kısıtlama ve kontrol kavramlarının daha fazla ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Böylelikle, kitle iletişim araçlarında, bilgilendirmekten ziyade korkutma odaklı bir uygulamalar bütününe ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Özellikle de endişe, korku ve geleceğe dair belirsizliğin sıklıkla ön plana çıkarıldığı kitle iletişim araçlarında, toplumun yalnızca bugün hakkında değil, gelecek hakkında da olumsuz yönde düşünmesi adına bir çabanın bulunduğu anlaşılmaktadır (Aksoy, 2021, s. 333-336).

Kanat ve Arı (2020, s. 542-543), “Covid-19 Pandemisinin Takip Edildiği Medya Kaynaklarının ve Güvenli Bulunma Düzeylerinin Demografik Değişkenler Açısından

İncelenmesi” adını taşıyan araştırmalarında, kitle iletişim araçlarından hangisinin, haber edinimi açısından, toplum nezdinde daha fazla ön plana çıktığını tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırmanın sonuçları göstermektedir ki televizyon, pandemi süreci ile ilgili olarak bireylerin en fazla ilgili gösterdikleri araç olmuştur. Hatta, katılımcılara göre televizyon dışındaki tüm geleneksel ve modern kitle iletişim araçları, pandemi ile ilgili gerçekçi olmayan bilgiler sunmaktadırlar. Bu nedenle de televizyona daha fazla ilgi ve eğilim göstermektedirler.

Öte yandan Öztekin (2020, s. 10-11), “Pandemi Mücadelesi ve Yan Kazanımlar” başlıklı çalışmasında, geleneksel medya unsurlarının pandemi ile ilgili süreçlere dair bilgi edinme hususundaki doğrudan ve dolaylı, pozitif ve negatif yöndeki etkilerini, aşağıdaki unsurlar dahilinde ele almıştır:

- Haberlerde ve haber programlarında, elden geldiğince, konu ile ilgili uzman kişilerin söylemleri ile birlikte toplumun, doğru şekilde bilgilendirilmesine dikkat edilmiştir.
- Fakat farklı haberler, programlar ve uzmanlar, beraberinde farklı görüşler ile birlikte bir kafa karışıklığına sebebiyet vermiştir.
- Toplumun doğru şekilde bilgilendiren haberler daha itidalli; yanlış içerikli ve provokatif söylemleri barındıran haberler ile tartışmaya ve gerginliğe sebebiyet vermektedir.
- Toplumsal anlamda hijyen, mesafeli iletişim ve sağlıklı besinlerin tüketimi vb. hususlarda bilinçlenme adına, yeterli bilgileri ve yönlendirmeleri içeren programlara yer verilmiştir.
- Sağlık açısından detaylı ve nitelikli bilgiler paylaşılmaya çalışılsa da bilgilerin içeriklerinin açık bir şekilde paylaşılmaması ve bazı konuların belirsiz kalması neticesinde, toplumun yanlış ve kalıplaşmış görüşlere inanması söz konusu olmuştur.
- Geleneksel medyada korku, endişe ve gerginliğe neden olan haberler sıkça paylaşılmış olsa da hastalık konusunda temkinli olan kişilerin sayısının artması konusunda da dolaylı olarak etki yaratmıştır.

Genel olarak bakıldığında, bilinçli olmak ile bilinçsizlik ekseninde süre gelen bir bilgi paylaşımının bulunduğu geleneksel medyada, bireylerin doğru şekilde yönlendirilmesi adına bir çaba olsa da olumlu sonuca yönelik adımların, gerektiği şekilde dikkat çekmediği ve anlaşılmadığı görülmektedir. Bu şekilde, toplum, geleneksel medyada, yine, doğru olandan ziyade, infial ya da fark yaratan ve doğruluğu tartışılabilir nitelikte haberlere itimat ettiği, onları kendisi için temel bilgi kaynağı edindiği görülmektedir.

2.4. Yeni Medya için Covid-19 Salgının Haber Değeri ve Söylem Biçimi

Yeni medyanın kişiselleştirilebilen ve bireysel inisiyatife bırakılan kimliği, zaman içerisinde, birçok farklı konuda, habercilik özelinde, alışlagelmiş olan habercilik anlayışından uzaklaşılmasına sebebiyet vermiştir. Covid-19 salgını dönemi, bunun önemli bir örneği olarak görülebilecektir.

Yıldırım ve İpek (2020, s. 90), gerçekleştirdikleri “Yeni Koronavirüs Salgını Dolayısıyla Gündeme Gelen Sosyal İzolasyon ve Gönüllü Karantina Döneminde İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı” adlı araştırmada, salgın sürecinde sosyal medya kullanımının değer, derece ve niteliğine odaklanmışlardır. Araştırmada, bireylerin, pandemi döneminde, pandemi döneminin öncesine göre daha yoğun bir şekilde sosyal medya ve ilintili mecraları kullandıkları görülmüştür. Fakat bu yoğunluk içerisinde, bireylerin, sosyal medya ve ilintili mecralarda kullanılan negatif dilin sık olarak karşılaşılmaması neticesinde hem pandeminin geleceğine dair olumsuz görüşe sahip oldukları hem de söz konusu mecralardaki bilgi ve haberlere güvensizlik temelinde yaklaştıkları gözlemlenmiştir.

Web kullanım istatistiklerini farklı açılardan toplayan bir kurum olarak Global Web Index, 2020 yılı sonlarında, Covid-19 pandemisinin web üzerindeki haberlerde yer alma şeklinin, web kullanıcıları üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Bu araştırmaya göre kullanıcılar, pandemiye dair karşılaşmış oldukları tüm haberler neticesinde, sürecin geleceğine dair umutsuzluk duygusu taşımakla birlikte pandeminin sağlık konusundaki olumsuz etkilerinin kalıcı etkilerinin olacağına inanmışlardır. Aksi yöndeki haberler ise bireylerin, sürece ve geleceğe dair daha olumlu ve umutlu bir bakış açısı ile yaklaşımlarına yardımcı olmuştur. Bu noktada, web üzerindeki haberlerin ve konuya dair

içerikleri, doğrudan doğruya bir yönlendirmesi söz konusudur (Bozkanat, 2021, s. 223-227).

Araştırmacılar Su vd. (2021, s. 2-4), “Mental Health Consequences of COVID-19 Media Coverage: the Need for Effective Crisis Communication Practices” başlıklı çalışmalarında, yeni medyanın da içerisine dahil olduğu kitle iletişim araçlarında, salgın ile ilgili konuların sunumundaki olumlu ve olumsuz tarafların bireylerin davranışlarına olan etkilerine olan yansımalarını ele almışlardır. Araştırmacıların tespitleri aşağıdaki şekildedir:

- Olumlu haberler, sürecin şartlarının iyileşmesine dair umut verirken, olumsuz haberler telaş, panik, korku ve endişeyi tetiklemektedir.
- Olumlu haberlerde daha fazla detay yer almaktadır; olumsuz haberlerde birbirini sürekli tekrar eden, bu nedenle de sığ kalan bilgiler söz konusudur.
- Olumlu haberlerde, hastalığın gidişatı ile ilgili olarak toplumun anlayacağı türden bir dil kullanılırken, olumsuz haberler için yoğun ve anlaşılması zor olan, karmaşık bir söylem tarzı tercih edilmektedir.
- Olumlu haberler toplum tarafından daha çok talep edilmesine karşın, kitle iletişim araçlarında, ortak bir dil oluşturulmuşçasına olumsuz söylemlerin ön plana çıkarılması söz konusudur.
- Pandemiye dair olumlu gelişmeler, web siteleri başta olmak üzere birçok mecra da küçük puntolar ile yazılmaktadır; olumsuz gelişmeler daha büyük ve dikkat çekici puntolarla paylaşılmaktadır.
- Olumlu hususlar ile ilgili devam niteliğindeki bilgiler ve haberler sunulmazken, olumsuz hususlar, sürdürülebilir bir şekilde kamuoyu ile paylaşılmaktadır.
- Olumlu bilgi akışı, toplumun daha olumlu bir şekilde düşünerek, pandemi sürecinde kenetlenmesini sağlamaktadır; olumsuz bilgi akışı, toplumun daha bireysel ve ürkek hareket etmesine sebebiyet vermektedir.

Yeni medya sistem olarak ortaya koyduğu, zarar verici nitelikteki bilgi akışı mekanizması ile birlikte giderek daha da olumsuz hale gelen bir haber dolaşımına sebebiyet vermiştir. Özellikle dil ve içerikteki manipülasyon odaklı uygulamalar, bilgi ve haber paylaşımında infodemi kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Infodemi, Covid-19 pandemisi sürecinde, süreç ile ilgili doğru bilgilendiren ve yönlendiren niteliğe sahip haber akışının göz ardı edilerek belirli bir amaç doğrultusunda ve sadece belirli kesimlerin çıkarlarına uygun olarak hareket edilmesi neticesinde oluşan akışı ifade etmektedir. Bu haber akış şekli, sağlık çalışanları başta olmak üzere salgına karşı mücadelede önemli sorumlulukları bulunan tüm kesimlerin süreçten son derece olumsuz etkilenmelerine sebebiyet vermiştir (Tosun, 2021, s. 61-63).

2.5. Yeni Medyanın İnsan Davranışlarını Şekillendirmesi ve Salgın Sürecindeki Etkisi

Son yıllarda, yeni medyanın, özellikle web siteleri ile birlikte insan yaşamını şekillendirmesi önemli bir değişim ve dönüşümü ifade ederken, aynı zamanda, kullanımı giderek yaygınlaşan sosyal medya, insanların yaşam şekillerinin yeni bir forma yerleştirilmesine de sebebiyet vermiştir. Özellikle de salgın sürecinde, sosyal medya ile birlikte insanların yaşamı ve hayata bakış açıları, büyük ölçüde değişmiştir.

Toplumun giderek dijitalleşen yaşamı, yeni medyanın, özellikle de sosyal medyanın, bireysel ve toplumsal yaşam içerisinde, kendisine önemli bir yer edinmesini sağlamıştır. Gençlerin başını çektiği büyük bir grup birey, farklı niteliklere sahip olmak sureti ile sosyal medya tercihleri geliştirmektedirler. Kullanım yoğunluklarının da artmasıyla birlikte bireyler, sosyal medyayı hayatlarının merkezine yerleştirirken hayatlarına dair bazı kararları da sosyal medyadaki doğrudan ve dolaylı yönlendirmelere göre gerçekleştirmektedirler. Bu durum bireysel tercihlerin bir sonucu gibi gözükse de belirli oranda sosyal medyadaki yönlendirmelerin bir sonucu olarak da değerlendirilebilir (Olgun ve Öztürk, 2020, s. 140-141).

İnsanlara olan etkisi ekseninde değerlendirildiğinde, sosyal medyanın en güçlü etkisi, bireyin yaşamının düzenlenmesi ile gözlemlenmektedir ve bu durum, son derece olumsuz sonuçlara sebebiyet vermektedir. Uzun bir zaman boyunca, sosyal medyanın son derece aktif bir şekilde kullanılması, bireyler açısından son derece baskın bir psikolojinin ortaya çıkmasına ve sosyal hayatın aksaması ile birlikte uyku ve beslenme başta olmak

üzere birçok temel yaşamsal faaliyetin aksamasına sebebiyet vermektedir. Bireyler, sosyal medya üzerindeki kimliklerini canlı tutmak adına sosyal medyaya ayırdıkları vaktin aralığını arttırırken, bu durum, sosyal medyanın insan yaşamındaki baskın rolünün daha da güçlenmesine neden olmaktadır (Kıran, Küçükboşancı ve Emre, 2020, s. 436).

Genel olarak ele alındığında, sosyal medyanın insan davranışlarını şekillendirmesi konusundaki etkilerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Arklan ve Akdağ, 2016, s. 17-20; Sağbaşı, Ballı ve Şen, 2016, s. 154-156; Kıran, Küçükboşancı ve Emre, 2020, s. 436-437):

- Bireyler, gündelik yaşamlarında, sosyal medyayı bir aktivite olarak görmek sureti ile ona özel zaman ayırmaktadırlar.
- Sosyal medyada karşılaşılan görüşler ve söylemler, zaman içerisinde, bireylerin yaşamlarına eklemlenmektedir.
- Bireylerin birbirleri ile ilişkilerinde, fiziksel anlamdaki bir araya gelmekten ziyade, sosyal medyadaki görüşmeyi, daha gerçekçi bir sosyalleşme aktivitesi olarak görmektedirler.
- Sosyal medyada tartışılan konular, bireyleri doğrudan ilgilendirmese bile, zaman içerisinde, bireylerin sorumluluk alanına girmektedir.
- Sosyal medyada, bireyin gündelik yaşamına dair birçok aktivite ile ilgili olarak hizmetlerin sunulması, bireyin mevcut yaşamındaki ihtiyaçlarını karşılaması adına yeterli imkanları sunmaktadır.

Sıralanan unsurlara bakıldığında, sosyal medyanın, bireyin yaşamındaki tüm alışıl gelmiş unsurları köklü bir şekilde değiştirme becerisine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu şekilde, sosyal medya daha büyük bir bağımlılık haline gelmekte ve bireylerin yaşamlarında, sosyal medyanın, birincil karar merci haline dönüştüğü görülmektedir.

Öte yandan, sosyal medya ile birlikte bireyler, hayatlarındaki davranışları ve düşünceleri, bu mecralarda görmüş oldukları unsurlara göre şekillendirmeye başlamaktadırlar. Bu davranışlar ve düşünceler, sosyal medyada görülen imgelerin,

söylemlerin, paylaşımların ve yaşanan sosyal ortamın bir yansıması olarak da dikkati çekmektedir. Bir bakıma, birey, kendisini, sosyal medyadaki yaşama göre şekillendirmeyi kabul etmektedir. Bu kabullenme, sosyal medyanın, birey tarafından nedeni yoğun kullanıldığı ile de doğrudan ilintilidir. Bireylerin, sosyal medyaya hem zaman hem de maneviyat anlamında yükledikleri değer, sosyal medyanın, onların yaşamlarını şekillendirmesi konusunda da etkili olmaktadır (Arklan ve Akdağ, 2016, s. 19).

Yıldırım ve İpek (2020, s. 90) “Yeni Koronavirüs Salgını Dolayısıyla Gündeme Gelen Sosyal İzolasyon ve Gönüllü Karantina Döneminde İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı” adlı çalışmalarında, salgın döneminde, bireylerin sosyal medya kullanım seviyelerinin, gözle görülür bir şekilde arttığını tespit etmişlerdir. Araştırmanın sonuçları, bireylerin, salgın öncesinden çok daha yoğun bir şekilde sosyal medya kullanımının Covid-19 döneminde gerçekleştirmişler ve bu şekilde, yeni medyanın genelinde ve sosyal medyada yayılan olumsuz haberlerden de aynı yönde etkilenmişlerdir.

Farklı bir çalışmada, Yıldızgörür (2020, s. 55-56), “Küresel Salgın Sürecinde Sosyal Medyanın Habercilik Rolü: Yararlı mı? Zararlı mı? Kullanıcı Deneyimleri Üzerine Bir Araştırma” başlığı altında, mülakata dayalı bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın katılımcıları, yoğun bir biçimde sosyal medya kullanmalarına karşın, sosyal medyada salgın ile ilgili olan haberlerin gerçeklikten uzaklaşması neticesinde hem konu ile ilgili haber takibi yaptıkları kaynakları değiştirmişlerdir hem de sosyal medya kullanım düzeylerini azaltmışlardır.

Sürecin insan psikolojisine olan etkilerinin değerlendirildiği bir başka çalışmada, bireylerin, sosyal medyayı, kendilerini stres unsurlarından uzak bir şekilde vakit geçirmeye odaklı olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Fakat sosyal medyada, salgın süresinde kullanılan dil ve haber sunum şekilleri ile bireylerin paylaşımların bireyler üzerinde giderek artan stres baskısı ile birlikte sosyal medyanın bu niteliğini kaybettiği gözlemlenmiştir. Bireyler hem geleneksel medyada hem de yeni medyada, süreç ile ilgili olumlayıcı nitelikte haberler göremedikleri süre zarfında, salgının geleceği hakkında olumlu düşünmekten uzaklaşmışlardır (Küçüküçüklü, 2020, s. 591-592).

2.6. Yeni Medyada Aşı Karşıtlığının Sosyal Medyadaki Yansımaları

Aşı karşıtlığı, Covid-19 aşısının kullanıma sunulmasıyla birlikte ortaya çıkmakla birlikte büyük ölçüde sosyal medya üzerinde kendisine güçlü bir taraftar kitlesi bulmuştur. Bu nedenle de aşı karşıtlığı konusunda, büyük ölçüde, sosyal medyanın yaklaşımları ön plana çıkarılmaktadır.

Wilson ve Wiysonge (2020, s. 5), “Social Media and Vaccine Hesitancy” başlıklı araştırmalarında, sosyal medyanın, aşı karşıtlığı konusundaki olumlu ve olumsuz etkilerini değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonuçları göstermiştir ki sosyal medyada sürekli olarak paylaşılan ve gerçekliği tartışmalı olan bilgiler, bireylerin aşı karşıtlığı konusundaki inanışlarının daha güçlü hale gelmesine sebebiyet vermektedir. Bununla birlikte aşı olup olmama konusunda bir kararsızlığı bulunan bireyler açısından sosyal medya, aşı olmama konusundaki fikirlerinin şekillenmesi konusunda güçlü bir etki yaratmaktadır. Bireylerin sosyal medya kullanım değerlerinin giderek arttığı göz önünde bulundurulduğunda, bu etkinin güç geçtikçe arttığı düşünülmektedir.

Aygün ve Tortop (2020, s. 331), “Ebeveynlerin Aşı Tereddüt Düzeylerinin ve Karşıtlık Nedenlerinin İncelenmesi” başlığını taşıyan çalışmalarında, yetişkinlerin konu ile ilgili değerlendirmelerine yer vermişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcıların %56’lık bir kesimi, sosyal medyadaki aşı karşıtı haberleri yakından takip etmelerine karşın, herhangi bir şekilde bu haberlerden etkilenmemişlerdir. Bu katılımcılar, konu ile ilgili olarak çoğunlukla yetkili kurum ve kuruluşlardan bilgi almak sureti ile süreci takip etmeyi tercih etmişler ve buna göre aşı konusundaki son kararlarını vermeyi planlamışlardır.

Yılmazbaş, Terzi ve Özçeker (2021, s. 132), “Did Covid-19 Pandemic Changed Parents’ Approach to Vaccination?” adını taşıyan araştırmalarında, ebeveynlerin, salgın sürecinde, aşılama konusuna olan bakış açılarını incelemişlerdir. Araştırma bulguları, sosyal medyanın, aşı karşıtlığını körükleyerek ebeveynlerin görüşlerini biçimlendirdiğini göstermektedir. Katılımcılar arasında yer alan %11,1’lik kesim, aşı karşıtı olarak hareket etmek ve çocuklarının da kendileri gibi aşı olmaması konusunda karar almak adına, sosyal medya üzerindeki haber ve söylemlerin etkisinde kaldıklarını dile getirmişlerdir.

Küçüktaş vd. (2021), konuya dair gerçekleştirmiş oldukları “BERT Modeli ile Covid-19 Aşısı için Aşı Karşıtı Tweetlerin Arttığı Zaman Aralıklarının Tespiti” adlı çalışmada, konu içerisinde sosyal medyanın rolünü incelemişlerdir. Araştırmacılar, 2021 yılının Ağustos ayında, 11 ve 19. günlerde, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı’nın, aşı olmayanların, belirli alanlara giriş yapamayacaklarına dair kararının hemen ardından, twitter adlı sosyal medya mecrası üzerinde paylaşmış oldukları mesajlarında, yoğun bir şekilde aşı karşıtı söylemleri kullanmışlardır. Yetkililer, aldıkları kararda, aşılı olan ve salgın karşısında riskli konumda olan bireyleri korumak adına böyle bir karar aldıklarını belirtmiş olsalar da bu söylem sosyal medya üzerinde gereken yankıyı bulmamış ve aşı karşıtılığın dair mesajların yoğunluğu artmıştır.

Chadwick vd. (2021, s. 6-8), “Online Social Endorsement and Covid-19 Vaccine Hesitancy in the United Kingdom” adlı araştırmalarında, İngiltere genelinde, sosyal medya unsurlarının, aşı karşıtılığı konusundaki etkilerini araştırmışlardır. Araştırmacıların temel tespitleri, aşağıdaki şekilde değerlendirilebilecektir:

- Katılımcıların %33’ü, sosyal medya paylaşımlarının, kendilerinin aşı karşıtı görüşlerinin tetiklenmesi konusunda etkili olduğunu belirtmişlerdir.
- Katılımcıların %10’u, sosyal medyayı, kendi, aşı karşıtı fikirlerini, diğer bireylere empoze etmek adına kullandıklarını belirtmişlerdir.
- Yoğun olarak aşı karşıtı konularda yapılan paylaşımlar, katılımcıların, aşıdan uzak durma konusundaki tercihlerini şekillendirmektedir.
- Sosyal medyada karşılaşılan, aşı karşıtı paylaşımlar, haberlerde duyulan aşı karşıtı söylem ve bilgilerden çok daha fazla baskın bir etki yaratmaktadır.
- Sosyal medyadan uzak durulması neticesinde, katılımcıların, aşı karşıtı görüşlerinin yoğunluğunda bir gerileme yaşanmaktadır.

Chadwick vd. tarafından gerçekleştirilen araştırmada ön plana çıkarılabilecek en değerli vurgu, katılımcıların sosyal medyayı yoğun bir şekilde kullanmadıkları zaman zarfı içerisinde, aşı olma konusunda olumlu görüşlerinin bulunması ve aşı karşıtılık

düzeylemelerinin gerilemesidir. Bu durum, sosyal medyanın, süreç içerisinde, bireyler için güçlü bir yönlendirici olduğunu göstermiştir.

Sosyal, Durukan ve Akdur (2020, s. 126), “The Evaluation of Vaccine Hesitancy and Refusal for Childhood Vaccines and the Covid-19 Vaccine in Individuals Aged Between 18 and 25 Years” adlı çalışmalarında, özellikle gençlerin, aşı karşıtlığı konusunda ön plana çıkan görüşlerini değerlendirmişlerdir. Katılımcı gençlerin %72,3’ü, sosyal medyayı kullandıkları süre zarfında, aşının kendileri üzerinde oluşturabileceği fiziksel zararları görmek sureti ile aşı karşıtı olma eğilimini tercih etmişlerdir. Özellikle de yakından takip ettikleri sosyal medya hesaplarında hızlı bir şekilde yayılan aşı karşıtlığı mesajlarının neticesinde, bu düşüncenin daha yerleşik hale geldiği görülmüştür.

Etesaminia (2021, s. 385-386), “Aşı Tereddütlerinde Sosyal Medyanın Rolü” başlıklı araştırmasında aşağıdaki tespitlerde bulunmuştur:

- Sosyal medya platformlarındaki kontrolsüzlük, aşı karşıtlığı konusunda tetikleyici bir niteliğe sahiptir.
- Sosyal medyada, herhangi bir bilimsel veriye dayanmayan unsurların yoğun ve gerçekçi şekilde paylaşılması, aşı karşıtlığı için güçlü bir destekçi kitlesine erişilmesini sağlamaktadır.
- Aşının faydaları ile olan bilginin yayılım hızı, sosyal medyadaki aşının zararları ve aşı karşıtlığı konularındaki bilgi yayılım hızından daha yavaştır.
- Aşı karşıtlığının temelinde yer alan sağlık endişeleri, sosyal medya üzerinde, doğru bir düzlemde aktarılmamaktadır.

Zakharchenko vd. (2022, s. 685-686), “Multifaceted Nature of Social Media Content Propagating COVID19 Vaccine Hesitancy: Ukrainian Case” adını taşıyan ve Ukrayna’da gerçekleştirdikleri çalışmada, aşı karşıtlığı ile ilgili ulusal bir değerlendirme yapmışlardır. Buna göre araştırmacılar, ülkede, sosyal medyada mecralarında, güçlü söylemler içeren bir şekilde, aşı karşıtlığının planlı ve programlı olarak empoze edildiğini

tespit etmişlerdir. Bunun yanı sıra, yine sosyal medyada, Rusya tarafından geliştirilen aşının, ölümcül bir etkisinin bulunduğu mesajı verilerek bireylerin, aşı olmaktan kaçınmaları adına telkin edildikleri fark edilmiştir.

Jennings vd. (2021, s. 10-12), “Lack of Trust, Conspiracy Beliefs, and Social Media Use Predict COVID-19 Vaccine Hesitancy” başlıklı ve Youtube üzerine odaklandıkları bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmaya dair bulguları, aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- Katılımcıların, Youtube üzerindeki paylaşımların komplo teorisi boyutları tırmandıkça, aşı karşıtlığı konusundaki görüşler de gelişmektedir.
- Katılımcılar, Youtube üzerindeki videolara yapılan yorumlardan etkilenmekte ve aşı karşıtlığı görüşlerini şekillendirmektedirler.
- Katılımcıların, videolar içerisindeki farklı ve komplo teorisi odaklı söylemlerle karşılaşmaları neticesinde, hali hazırdaki, bilindik görüşlere olan karşıtlıkları da artmaktadır.
- Katılımcılar için Youtube’da yer alan videoların güvenilir kaynaklardan olup olmadığı önem arz etmemektedir.

2.7. Geleneksel Medyanın Aşı Karşıtlığı Konusundaki Etkileri

Covid-19 salgını sürecinde, aşı ile ilgili hususlarda, toplumun en fazla bilgi alma konusunda çaba sarf ettiği mecra geleneksel medya araçlarının işgal ettiği alan olmuştur. Birçok birey, bu mecradan, konu ile ilgili bilgi toplamaya gayret gösterirken, aşı ilgili görüşlerini de yine bu mecralardaki haberlere ve bilgilere odaklamışlardır. Yine bu süreçte, bireylerin en fazla üzerine odaklanmış oldukları mecra televizyonlar olmuştur.

Gehrau vd. (2021, s. 9), “The Impact of Health Information Exposure and Source Credibility on Covid-19 Vaccination Intention in Germany” başlıklı, Almanya özelinde bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmacıların elde ettikleri bulgulara göre aşılama konusunda olumlu ve olumsuz görüşlerin şekillenmesi adına katılımcılar, televizyonlarda izledikleri haber ve tartışma programlarının, fazlasıyla etkisinde kalmaktadırlar. Özellikle de aşı destekçiliği açısından, televizyonlarda, toplumu destekleyici nitelikte söylemler,

son derece büyük ve önemli bir unsur olarak dikkati çekmektedir. Bu, özellikle hükümetlerin, geleneksel medyayı, aşı kampanyaları için etkili bir unsur olarak kullanması adına da bir fırsat yaratmaktadır.

Piltch-Loeb vd. (2021, s. 11-12) “Examining the Effect of Information Channel on Covid-19 Vaccine Acceptance” adını verdikleri çalışmalarında, geleneksel medya unsurlarının, bireylerin aşı konusundaki görüşlerini ne şekilde yönlendirdiğini araştırmışlardır. Çalışmanın bulgularına göre katılımcılar, aşılama konusundaki süreçler hakkında, olumlu ya da olumsuz tüm bilgileri, başta televizyon kanalları olmak üzere, geleneksel medya unsurlarından elde etmektedirler. Bu unsurlar, hükümet politikaları ile paralel hareket etmelerinin verdikleri etki ile bireyleri, aşı olma konusunda, güçlü bir şekilde ikna edebilmektedir ve bireyler, geleneksel medya ile birlikte aşılama süreçlerinin bir parçası olma konusunda eğilimli olmaktadır. Bu durumun ortaya çıkışında, geleneksel medyanın, dünya genelinde, birçok insanın görüşlerinin şekillenmesi adına, halen en güçlü unsur olduğunu da göstermektedir.

Yoshioka (2022), “Covid-19 Vaccine Hesitancy and Media Channel Use in Japan: Could Media Campaigns be A Possible Solution?” başlıklı araştırmasında, aşılama konusunda, toplumsal destek elde etmek adına, medyanın, ne şekilde kullanılması gerektiği konusunda bilgi edinmeye çalışmıştır. Araştırmacının elde etmiş olduğu sonuçlara göre televizyonlarda tıp uzmanları ve hükümet yetkililerinin sürekli olarak bulunması, aşı olma konusunda bireylerin kafa karışıklığı yaşamalarına sebebiyet verirken, buna karşılık, gazetelerin kullanımı, aşı olma konusunda, bir isteksizliğe sebebiyet vermektedir. Bu durum, gazetelere olan inançsızlığın bir göstergesi olarak da algılanabilecektir.

Willis vd. (2021, s. 2), “Covid-19 Vaccine Hesitancy among Youth” başlıklı ve gençler arasında gerçekleştirdikleri, aşı konusundaki görüşlerin şekillenmesi ile alakalı araştırmalarında, önemli bir bulguya erişmişlerdir. Buna göre gün içerisinde, yoğun bir şekilde televizyon izleyen gençler, bu televizyon takibinin neticesinde, izledikleri haberlerden olumsuz etkilenmek sureti ile süreçten olumsuz etkilenmekte ve kararlarını, aşı olmamaktan yana vermektedirler. Aynı zamanda, gençlerin televizyon izleme saat aralıkları genişledikçe, aşı konusundaki karşıt düşüncelerinde de gelişme görülmektedir.

Artan zaman yoğunluğu, haberlerin yarattığı hissiyatın giderek rahatsız edici hale gelmesine de sebebiyet verebilmektedir.

Farber (2021), “TV Most Influential on Vaccines, But Social Media is the Home of Hesitancy” başlıklı haberinde, televizyon ile sosyal medyanın, aşı olma ya da olmama kararı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Farber’ın tespitlerine göre televizyon kanalları ve bu kanallardaki içerikler, bireylerin, aşı olma konusundaki görüşlerinin olumlu bir yönde şekillendirilmesini sağlamaktadır. Diğer taraftan, sosyal medya ise çok daha yoğun bilgi paylaşımının, manipülasyonun ve dezenformasyonun yoğun bir yer olması vesilesi ile bireylerin aşı olma konusundaki olumlu görüşlerinin ortadan kalkmasına sebebiyet vermektedir. Bu görüntüde, bireylerin, geleneksel medya unsurlarına, özellikle de televizyona, halen itimat ettiklerini göstermektedir.

Ebrahimi vd. (2021, s. 5), “Risk, Trust, and Flawed Assumptions: Vaccine Hesitancy During the Covid-19 Pandemic” adlı çalışmalarında, toplumun farklı kesimlerinde yaşayan bireylerin, konu ile ilgili yaklaşımlarının kaynaklarını araştırmaya çalışmışlardır. Araştırmacıların tespitlerine, sağlık sektöründe çalışan bireyler başta olmak üzere konuyu detaylı olarak araştıran ve Covid-19 atlatan ya da çevresinde bu süreci yaşamış bireylere sahip olanlar, aşılama konusunda daha pozitif düşünmekte ve aşı olmak arzusundadırlar. Fakat sürecin dışında olan, detayları araştırmayan ve sadece, televizyon başta olmak üzere, geleneksel medya araçlarından süreci takip eden bireyler, korku ve endişe etkisi ile birlikte aşı olma düşüncesine mesafeli yaklaşmakta ya da aşı olmaktan kaçınmaktadırlar. Buna göre çevrelerinde, gerçek anlamda, somut unsurlarla kendilerini yönlendirecek bireylerden yoksun olanlar için aşı konusundaki gerçekçilik sadece geleneksel medya unsurlarına bağımlı olmakta ve bu da zaman içerisinde, aşılama konusunda, sadece manipülasyona dayalı bilgilerin ekseninde bir görüşün benimsenmesine sebebiyet vermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

COVID-19 AŞISINA YÖNELİK YENİ MEDYADA YAPILAN DEZENFORMASYONUN ENGELLENMESİNDE BASININ ROLÜNE DAİR HÜRRIYET VE SÖZCÜ ÖRNEKLERİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Covid-19 aşısının kullanıma sunulmasından bu yana giderek sayıları artan aşı karşıtı kesimlerin söylem ve yaklaşımlarının, geleneksel medyanın gücüne dayalı olarak ne şekilde engellenmeye çalışıldığının değerlendirilmesidir. Bu şekilde, geleneksel medyanın, halen, nasıl bir güçle toplumu yönlendirme niteliğinin bulunduğuna dair bir tespitin yapılması, bu araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır.

Öte yandan, araştırmada, Türkiye’de yayın hayatlarına devam eden Hürriyet ve Sözcü gazeteleri birer örnek seçilmek sureti ile bu gazetelerde, aşı karşıtlarının yaklaşımlarını, bilimsel unsurlarla da desteklemek sureti ile geçersiz kılacak nitelikteki haberlerin içeriğindeki temel unsurlar ve dilin kullanılış biçiminin incelenmesi amaçlanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmada, Covid-19 aşısı karşıtlarının ortaya çıkan ve yeni medyada kendisine güçlü bir şekilde yer bulan söylemlerinin, geleneksel medya aracılığıyla geçersiz kılınması konusunda, Türkiye’de yayın yapan Hürriyet ve Sözcü gazeteleri özelinde bir değerlendirme söz konusudur. Bu değerlendirmede, Aralık 2020 ile Ağustos 2022 tarihleri arasında, Covid-19 aşısının kullanıma sunulduğu ve aşı karşıtlığının ortaya çıktığı dönemde, Hürriyet ve Sözcü gazetelerinde konu ile ilgili olarak yapılan ve büyük ölçüde aşı karşıtlarına yönelik olarak aşı olunmasının önemini ve pozitif taraflarını ön plana çıkaran haberler seçilmiştir.

Araştırmada, söz konusu haberlerin içeriğinde, aşı karşıtlarının görüşlerine doğrudan ve dolaylı olarak cevap niteliğinde bulunan ve bilimsel unsurlar ile desteklenen metinlerin değerlendirilmesine çalışılmıştır. Bu değerlendirmelerde,

haberlerin sunum şekli ve bu şekilde aşı karşıtlarına yönelik olarak toplumun bilinçlendirilmesi ve haberdar edilmesi konusunda önem kazanan hususlar ele alınmıştır.

Söylem Analizi nitel çözümlenmelerden bir tanesidir. Eleştirel söylem analizi, medyada üretilen söylemlere yerleşmiş ideolojik unsurların ancak eleştirel bir çözümleme yöntemi ile ortaya konabileceğini ve medya mesajının eleştirel bir şekilde analiz edilmesi gerektiğini tartışır. Teun A. van Dijk ve Norman Fairclough, eleştirel söylem analizi yönteminin kurucuları olarak görülmektedir. Van Dijk'a göre eleştirel söylem çözümlemesi, söylemin kendisinden kaynaklanan ya da sonuçlanan eşitsizlik, haksızlık, güç ve iktidarın kötüye kullanılmasının söylemsel boyutlarıyla ilgilenmelidir. İdeolojik söylem çözümlemesinde, metnin bir parçasıyla ima edilen anlamları ortaya çıkartmak, eleştirel incelemenin güçlü bir aracı olarak kullanılabilir (Akt. Özer, 2001, s. 54). Söylem analizi günümüzde birçok disiplin tarafından kullanılmaktadır. Söylem analizinin bu disiplinler tarafından kullanılıyor olması, onun tek bir yöntem etrafında şekillenmemesine neden olmuştur. Zaten söylem analistlerine göre de tek ve mükemmel bir yöntem yoktur (Sözen, 1999, s. 55, akt. Gür, 2013, s. 189). Dolayısıyla söylem analizinin de tek bir tanımından bahsetmek mümkün değildir. Söylem üretmede kullanılan her türlü metin, görsel, sözlü ve yazılı işaretler söylem analizinde kullanılabilen veri analizleridir (Potter ve Edwards, 1990, s. 422; Gür, 2013, s. 189). Bu çalışmada seçilen haberler de bu bağlamda incelenmiş ve ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda analizler yapılmıştır.

3.3. Covid-19 Aşısı ile İlgili Dezenformasyonun Engellenmesinde Basının Rolü: Hürriyet ve Sözcü Örnekleri

Bu bölümde, Hürriyet ve Sözcü gazetelerinde, Covid-19 aşısı karşıtlarının görüşlerinin geçersizliğini ve aşı olunmasının önemini vurgulayan nitelikteki, ön plana çıkan haberleri ve içeriklerinin söylem açısından değerlendirilmesi yapılmaktadır.

3.3.1. Hürriyet

20 Ekim 2021 tarihli ve “Prof. Dr. Aydın'dan 'uzun Covid' uyarısı” başlıklı haberde Sağlık Bilimleri Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Kemalettin Aydın'ın görüşlerine yer verilmiştir. Haberde, Aydın'ın, özellikle gençlerde yaygın olan Covid-19'a yakalanılmayacağı ya da yakalanıldığında kolaylıkla atlatılabileceği görüşünün tıbbi olarak yanlış olduğu, tıp alanındaki önemli bir isim tarafından dile getirilmiştir. Aydın'ın

görüşüne göre uzun vadede, Covid-19'un özellikle akciğerdeki olumsuz etkilerinin kalıcı hale gelebileceği ve bu nedenle de mutlak olarak aşı ile vücudun dayanıklılık ve hastalığın yarattığı hasarı azaltma potansiyelinin artırılması gerektiğini belirtilmiştir (Hürriyet, 2021a).

Haberde, Covid-19 ile ilgili olarak dikkat edilmesi gereken hususun, aşı ile birlikte sadece bugün için değil, gelecek için de hastalığın olumsuz etkilerinin azaltılması konusunda önemli bir etkinin yaratılabileceği öne sürülmüştür.

21 Ekim 2021 tarihli ve "Covid-19'a karşı 'antikor kokteyli' müjdesi! 12 aya kadar koruma sağlıyor..." başlıklı haberde, aşılama düzeyinin Covid-19 tedavisi için önemine değinilmiştir. Haberde, Covid-19'a karşı mücadelede, AstraZeneca firmasının 'AZD7442' adlı 'antikor kokteyli'nin, kasa enjekte edilmek sureti ile kullanıldığı belirtilmiştir. Haberin içeriğinde, kullanılan, kokteyl niteliğindeki aşının, yedi gün ve daha kısa süre semptom gösteren hastalarda ağır hastalık ve ölüm riskini yüzde 50 oranında azalttığı dile getirilmiştir (Hürriyet, 2021b).

Haberin içeriğinde dikkati çeken en önemli husus, sık aşı olma konusunda endişeleri bulunan kesimlerin, daha az sıklıkta bu kokteyl olarak adlandırılan aşıyı uzun aralıklarla kullanmalarının, yaklaşık 12 ay koruma sağlayabileceği öne sürülmüş ve bu şekilde de Covid-19'dan korunmaları adına, bireylere, pozitif bir alternatifin bulunduğu bilgisi de verilmiştir.

21 Ekim 2021 tarihli ve "Aşılamanın faydası: Vaka çok, hasta az" başlıklı haberde, aşılama konusunun ne denli ciddi bir noktada olduğu konusunda bilgi paylaşımında bulunulmuştur. Haberin içeriği, büyük ölçüde, Türkiye'deki uzmanların görüşlerine göre aşılama ile toplumun genelinde, Covid-19 vakalarında hızlı bir gerileme yaşandığı konusundaki tıbbi bilgileri ortaya koymuştur. Gençlerin, pozitif vakalarda en büyük kesimi oluşturduğunun belirtildiği haberde, gençlerin aşı konusunda önem göstermelerinin değeri ön plana çıkarılmıştır (Hürriyet, 2021c).

Haberin işaret ettiği üzere aşılama ile toplumun büyük bir bölümünün korunması konusunda şans elde edilebildiği görülmüş, vaka sayılarının artışında gençlerin çoğunluğu teşkil etmeleri nedeni ile haberin gençleri uyarma niteliği taşıdığı fark edilmiştir.

22 Ekim 2021 tarihli ve “Pfizer merakla beklenen açıklamayı yaptı! Sonuçlar mükemmel...” başlıklı haberde, aşı çalışmaları ile ilgili olumlu ve toplumu destekleyici nitelikte bilgi paylaşımının gerçekleştirildiği görülmüştür. Haberin detaylarında, Pfizer şirketinin üçüncü doz aşuların etkinlik oranlarıyla ilgili yaptığı açıklama, koruma oranının %95,6 oranında olduğu belirtilmiştir. 10 bin kişi üzerinde yapılan çalışmalarda, %1 oranında bir kesimin aşılama rağmen Covid-19’a yakalandığı belirtilmiştir (Hürriyet, 2021d).

Haberin içeriğinde, üçüncü doz olarak topluma sunulan aşının artan bir koruyuculuk oranının olduğuna dair söyleme ve rakamsal verilere dayalı hususlar, okuyucuların, aşı konusundaki güvenini ve aşı yaptırma konusundaki isteğini arttırmak adına sunulmuştur.

25 Ekim 2021 tarihli ve “‘Aile hekiminden aşı resti: Tıbbı güvenmiyorsanız bana da gelmeyin!’” başlıklı haberde, Belçika’da yaşanan, aşılama süreçleri ile ilgili bir habere değinilmiştir. Haberde, Belçika’da bir aile hekiminin, Covid-19 aşısı olmayan hastalarla ilgilenmeyeceğini dile getirdiği bilgisine yer verilmiştir. Aynı zamanda, haberde, Belçika’daki vakaların artışında, aşı olmayan kesimlerin sayısının son derece fazla olduğuna dair bir bilgiye de yer verilmiştir (Hürriyet, 2021e).

Haberde yer alan doktorun aldığı bireysel karar her ne kadar kendisini bağlayan bir davranışı ifade ediyor gibi gözükse de yazının içeriğinde, aşı olmayan bireylere karşı tıp camiasının duruşunun da ne denli katı olduğu anlaşılmaktadır. Buna istinaden de toplumun, aşı olmamakla birlikte tıp camiasından gereken ilgi ve alakayı görmeme riskinin olduğu konusunda bir durumun ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

26 Ekim 2021 tarihli ve “‘Aşı karşıtlarının argümanı çöktü! Korkunç yan etki... Asıl hedef belli oldu’” başlıklı haberde, aşı karşıtı kesimlerin temel bir argümanının, bilimsel olarak reddedildiği dile getirilmiştir. Buna göre haberde, Covid-19 aşısı karşıtı olanların, aşının nörolojik olarak hasar yarattığı iddialarının çürütüldüğü belirtilmiştir. İngiltere’de, AsrtaZeneca aşısı yapılan bireyler üzerinde yapılan araştırmada, aşı sonrası, nadir kesimde nörolojik sorunlara rastlandığı tespit edilmiştir (Hürriyet, 2021f).

Haberin içeriğinde yer alan bilimsel araştırmanın ortaya koymuş olduğu ve aşının olumlu etkilerini destekleyen nitelikteki sonuçlar, aşı karşıtlarının, tam olarak bilimsel veriler ile desteklenmeyen görüşlerini geçersiz kılmıştır. Bu durum, haber ile birlikte aşı olmayı reddeden ya da aşı olma konusunda kararsız kalan kesimlerin kafalarındaki soru işaretlerini gidermek adına, bilimsel veriler ile desteklenmiş ve güçlü bir zemini olan bir metin yaratıldığı fark edilmiştir.

3 Kasım 2021 tarihli ve “Almanya Sağlık Bakanı Spahn: Aşılanmayanların salgınını yaşıyoruz!” başlıklı haberde, Almanya Sağlık Bakanı Jens Spahn’ın, ülkesindeki aşısız bireylere yönelik olarak dile getirdiği eleştiriler ön plana çıkarılmıştır. Haberde, Spahn’ın, aşısız bireyler yüzünden Almanya’daki vaka artış hızına dair sert söylemlerine yer verilirken Bakanın, sorunun ortaya çıkışında, aşı karşıtlığının önemli bir yerinin olduğu söylemi ön plana çıkarılmıştır (Hürriyet, 2021g).

Haberin gösterdiği üzere, Alman bakan, Almanya’daki aşısız toplum fertleri üzerinde bir baskı yaratmış ve onları, belirli oranda bir hedef olarak göstermiştir. Haberın ön plana çıkarılması ile birlikte aslında, sadece Almanya’da değil, aynı zamanda, farklı ülkelerdeki aşısız bireylerin de Covid-19 vakalarının sayısının artışıındaki sorumluluklarının bulunduğu izlenimi oluşmuştur.

5 Kasım 2021 tarihli ve “İran’da aşılamanın artması salgını hafifletti” başlıklı haberde, İran’da, Covid-19 döneminde yaşanan kötü tablonun aşı ile birlikte değişimine değinilmiştir. Haberde, İran’ın aşılama politikasının sonuçlarına göre Covid-19 vakalarında ve ölüm sayılarında, ortalama olarak %80’lik bir gerileme olduğundan bahsedilmiştir. Yine haberde, Covid-19 vaka sayısının bulunduğu bölgelerin sayısında da gözle görülür bir gerileme olduğu dile getirilmiştir (Hürriyet, 2021h).

Haberin içeriğinde, İran gibi ciddi ölçekli bir şekilde Covid-19 vakaları ile mücadele eden ülkenin, aşı konusundaki kararlılığı ile ciddi bir ilerleme kaydederek halkın sağlığının ve canının korunmasına yönelik ciddi ölçekli adımların atıldığından bahsedilmiştir. Bununla birlikte İran’ın aşı politikasının, toplumsal anlamda bir toparlanma süreci yarattığı konusunda da söylemlerin okuyucuların aşı konusundaki görüşlerini olumlu yönde etkilemeye odaklı olarak şekillendirildiği anlaşılmıştır.

12 Kasım 2021 tarihli ve “Aşı, anne sütünde antikor yapıyor”, haber, özellikle Covid-19 sürecinde, emzirme döneminde bulunan kadınlara yönelik olarak bilgiler ile şekillendirilmiştir. Haberde, görüşleri alınan Ege Üniversitesi Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Zafer Kurugöl, aşı olan annelerin sütünde güçlü bir antikor üretiminin bulunduğunu ve bunun da bebeğe sirayet ettiğini belirtmiştir (Hürriyet, 2021i).

Özellikle yeni bebek sahibi olmuş ve emzirme sürecinde olan anneler için Covid-19 hastalığının bebeğe geçme riskinin bulunduğu dair endişeler ile birlikte aşından kaçınan annelerin bulunduğu bir dönemde, anneler için bu haber, önemli bir telkin unsuru olmuştur. Antikor üretimi ile birlikte bebeğin de bağışıklık sisteminin güçleneceğine dair bilgilerin haberde yer alması, anneler için aşı konusunda daha ılımlı ve olumlu düşünceleri adına bir zemin teşkil etmiştir.

12 Kasım 2021 tarihli ve “Hastaların çoğu genç ve aşısız” başlığını taşıyan haberin içeriğinde, çeşitli uzmanların, Covid-19’un yayılımındaki etmenler ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Haberin içeriğine göre uzmanlar, genç ve aşısız bireylerin Covid-19 belirtileri gösterme konusunda daha fazla eğilimlerinin bulunduğunu tespit etmişlerdir. Bu durum da hastalığın yayılımında gençlerin önemli bir unsur haline gelmelerine sebebiyet vermiştir. Bununla birlikte haberde, 12 yaş ve üzeri kişilerde aşı yaptırma oranının son derece düşük olması ve birinci dozu olanların diğer doz aşuları olma konusundaki eğilimlerinin de %44 oranında azaldığı belirtilmiştir (Hürriyet, 2021j).

Haber, özellikle gençlerin, aşı olma konusundaki isteksiz tutumlarının, toplumun diğer fertlerini de tehdit eden bir sorunun ortaya çıkmasına sebebiyet verdiği konusunda bir görüşün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Haberin işaret ettiği en önemli husus, gençlerin yaklaşımlarının sadece kendilerinin sağlığını değil, toplumun geri kalanının da sağlığını tehdit ettiği yönünde şekillendirilmiştir.

23 Kasım 2021 tarihli ve “Berlin’de artık aşısızlar için hayat çok zor olacak!” başlıklı haberde, Almanya’nın başkenti Berlin’de, aşısız bireyler için söz konusu olacak olan yasaklardan bahsedilmiştir. Haberin ortaya koyduğuna göre Berlin’de, söz konusu tarih itibari ile toplu olarak kullanılan alanlarda aşısız kişilerin binmesi yasaklandığından ve bu kişilere yaptırım uygulanacağından bahsedilmiştir. Özellikle, çalışanların, mutlak

olarak aşılı olmak sureti ile iş yaşamalarına devam etmelerinin zorunlu hale getirildiğine değinilmiştir (Hürriyet, 2021k).

Haber, Almanya gibi büyük ve Covid-19'dan mustarip olan bir ülkenin aldığı önlemlerin, aşılama odaklı bir şekilde sert ve kanunu herkese uygulayacak şekilde tasarlandığını göstermektedir. Bu şekilde, okuyuculara, aşı olunmaması neticesinde, toplumla birlikte gerçekleştirilecek olan eylemlerden soyutlanma zorunluluğunun olabileceği mesajı verilmiştir.

3 Aralık 2021 tarihli ve “İstatistikler ‘aşı olun’ diyor” başlıklı haberde, Robert Koch Enstitüsü tarafından paylaşılan, Covid-19 aşısına ait verilere yer verilmiştir. Haberin içeriğinde, Covid-19 aşısı ile birlikte vaka sayılarında, bulaş etkisinde ve ölüm oranlarında, gözle görülür bir gerilemenin yaşandığına dair verilerin elde edildiğine değinilmiştir. Bununla birlikte haberde, aşısız bireylerin, Almanya'daki hastanelere yatış oranlarının, aşılı bireylere göre beş kat daha fazla olduğuna dair bilgi paylaşılmıştır (Hürriyet, 2021l).

Haberin gösterdiği üzere, aşı olunmaması neticesinde, Almanya özelinde, sürecin ne gibi kötü sonuçlar doğurabileceğine dair somut örnekler, yine somut deliller ile ortaya konmuştur. Bu şekilde, aşı olunmamasının yaratacağı risklerin daha gerçekçi bir şekilde okuyuculara sunularak konunun gerçeklik boyutunun kabul ettirilmeye çalışılmıştır.

18 Ocak 2022 tarihli ve “İngiltere'den ezber bozan araştırma... İşte koronadan en az etkilenen grup” başlıklı haberde, Covid-19 aşısını, en az iki doz olarak yaptıran bireylerin, salgından korunma düzeylerinin son derece yüksek olduğuna değinilmiştir. Haberde sunulan verilere göre en az iki doz Covid-19 aşısı olan bireyler, bir yıl boyunca, %90 oranında bir koruma elde etmişlerdir. Birleşik Krallık Sağlık Güvenliği Ajansı'nın sunduğu verilere dayanılarak verilen haberde, nitelikli araştırma ve gözlemler neticesinde, aşı güvenilirliği düzeyinin arttığı belirtilmiştir (Hürriyet, 2022a).

Haberin içeriği, İngiltere özelinde, aşılarla karşı olan olumsuz görüşlerine ortadan kaldırılmasına yardımcı olacak şekilde, aşı olunması ile birlikte ortaya çıkan güçlü korunma durumunu, Covid-19'dan korunma adına önemli bir araç olarak göstermiştir. Haberin sunduğu verilerin pozitif açıdan yüksekliği, aşının koruyuculuğu konusundaki inancın oluşması ya da pekişmesi adına detaylı bir şekilde okuyuculara sunulmuştur.

21 Ocak 2022 tarihli ve ‘‘Aşı karşıtlarının en gözde iddiası çöktü... ABD’li doktordan dikkat çeken paylaşım’’ başlığını taşıyan haberde, ABD’de görev yapan Dr. Omer Awan’ın, aşılı ve aşısız Covid-19 vakalarını yaşamış hastaların akciğer filmlerini karşılaştırmıştır. Awan’ın karşılaştırmasında, aşılanmış bireyin akciğerindeki yıpranma düzeyinin, aşılanmamış bireyinkine göre çok daha düşük olduğu ve aşılı bireylerin, aşılanmamış bireylere göre daha güçlü bir Şekilde süreci atlattıkları konusundaki tespitler ön plana çıkarılmıştır (Hürriyet, 2022b).

Dr. Awan’ın yaptığı karşılaştırmanın sonuçları ve haberin başlığı göz önünde bulundurulduğunda, haberin içeriği ile aşı karşıtı olan ya da aşı olma konusunda kararsızlığı bulunan bireylerin, aşı olma konusunda, güçlü bir Şekilde teşvik edildiği anlaşılmıştır. Özellikle de aşı karşıtlarının argümanlarının çöktüğüne dair, bilimsel unsurlar ile desteklenen yaklaşım, haberin inandırıcılık düzeyini arttırmış ve güven yaratma becerisini geliştirmiştir.

15 Őubat 2022 tarihli ve ‘‘Artan aşılama oranları maskeleri ıkarttırıyor’’ başlıklı haber, İŐve’te Halk Sağlığı Ajansı tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre haberde, aşılama oranının artması ile birlikte azalan vaka oranları ve bulaş etkisi neticesinde, bireylerin maskesiz bir yaşam sürmesi konusunda gereken Őartların oluşmaya başladığı konusunda bir bilgi paylaşılmıştır (Hürriyet, 2022c).

Haberin içeriği, aşılanmanın, belki de insanların Covid-19 döneminde en fazla Őikayetçi oldukları ve eski sosyal yaşamalarından kopmalarına sebebiyet verdiğini düşündükleri maskelerden uzaklaşmalarına yardımcı olan temel unsur olarak Şekillendirilmiştir. Bu sayede, okurlara, aşı karşıtlığı ya da kararsızlığı yaşamadan, aşı hakkında, mümkün olduğuunca ılımlı düşünmeleri konusunda dolaylı bir mesaj verilmiştir.

16 Őubat 2022 tarihli ve ‘‘İngiltere açıkladı: Tam aşılılarda 'uzun kovid' daha az görülüyor’’ başlıklı haberde, Birleşik Krallık Sağlık Güvenliği Ajansı’nın yapmış olduğu bir araştırmanın sonuçlarına yer verilmektedir. Haberde yer alan, söz konusu kurumun araştırmasına göre uzun Covid-19 etkilerinin, aşılı bireylerde daha az etkili olduğu belirtilmiştir. Haberin içeriğinde, bu Şekilde, tam olarak aşılanmış bireylerin, Covid-

19'un hastalık sonrası devam eden etkilerini son derece düşük oranda hissettiklerine dair laboratuvar sonuçlarından bahsedilmiştir (Hürriyet, 2022d).

Haberde, İngiltere'deki resmi bir kurumun verilerinin kullanımı, İngiltere gibi Covid-19 ile yoğun bir mücadele olan bir ülkenin aşı konusundaki hassasiyeti güçlü bir şekilde ortaya konmaya çalışılmıştır. Haber metninde, aşı olan bireyler ile olmayan bireylerin yaşamış olduğu Covid-19 etkilerinin süre niteliği net bir biçimde dile getirilmiş ve bu şekilde, aşı olmanın Covid-19 etkilerini daha kısa sürede atlatabilmek adına önemine değinilmiştir.

3.3.2. Sözcü

4 Aralık 2020 tarihli ve "Aşı kararsızlığına karşı uzmanlar konuştu: 'Salgını yenmenin en güvenli yolu aşı'" başlıklı haberin içeriğinde, yurtiçi ve yurtdışındaki yetkili birey ve kuruluşların görüşlerine yer verilmiştir. Haberde yer verilen bir araştırmanın sonuçlarında, aşı yaptırma konusunda, bireylerin çoğunluğunun kararsız olduğu konusunda bilgi paylaşılmıştır. Bu bilgi, aşı yaptırma konusunda bireylerin halen karar vermediğini gösterirken, uzman kişi ve kuruluşların ortaya koymuş olduğu tablonun salgının ortadan kalkması ya da etkilerinin azalması adına aşının en güvenilir yol olduğu konusunda kesin bir yönlendirmenin olduğu görülmüştür (Sözcü, 2020).

Haberde, aşı konusunda kararsız olan bireylerin sayısının fazla olduğu görülürken bu oranın fazlalığının, Covid-19'a karşı verilen mücadelede bir tehdit oluşturduğu mesajı verilmiştir. Bu şekilde, uzman kişi ve kuruluşların görüşleri ile birlikte kararsızlıktan vazgeçmek sureti ile bireylerin aşı olma konusunda saflarının değişmesi ve aşmayı tercih eden bireylerden olmaları yönünde bir değerlendirme ve telkinin bulunduğu gözlemlenmektedir.

1 Nisan 2021 tarihli ve "Dünya devleri ofislere çağırmaya başladı: Aşı olan gelsin" başlıklı haberde, çalışanlarını ofislere çağıran, büyük ölçekli şirketlerin, çalışanlarının aşı olma konusundaki hassasiyetleri ön plana çıkarılmıştır. Haberde, Amazon ve Google gibi büyük ölçekli ve uluslararası şirketlerin, çalışanlarını ofise çağırırken, büyük ölçüde, aşı olmuş olan çalışanlarına odaklı bir çağrıda buldukları görülmüştür. Bu çağrı içerisinde, çalışanların aşı olma konusundaki zorunlulukları önemli bir yere sahip olarak değerlendirilmiştir. Bu zorunluluk ile birlikte aşı konusunun,

iş yaşamı için de vazgeçilmez hale geldiğine dair bir görüntü ortaya çıkmıştır (Sözcü, 2021a).

Haberin ortaya koyduğu tablo göstermiştir ki insan yaşamının önemli faaliyetlerinden biri olan çalışma hayatı, aşı karşıtı olan bireylerin, içerisinde bulunamayacakları bir alan haline gelmiştir. Buna göre çalışanların iş hayatındaki rollerine devam edebilmeleri adına aşı olmaları konusunda, ilerleyen zaman zarfında, geniş çevrelerce kabul görececek olan bir yönetim anlayışının benimseneceğine dair bir mesaj verilmiştir.

29 Mayıs 2021 tarihli ve “Diyanet: Aşı yaptırmamak kul hakkına girer” başlıklı haber, Türkiye’deki Diyanet İşleri Başkanlığı’nın konu hakkındaki görüşlerini ortaya koymuştur. Haberde, Diyanet’in, aşı olunmaması ile birlikte yaratılan bulaş etkisinin, virüsün bir insandan diğer birçok insana yayılma sorununa neden olduğu ve bunun da dini olarak insanların yaşam hakkının ellerinden alınması anlamına geldiğine dair görüşüne yer verilmiştir. Bu şekilde Diyanet, topluma, aşı olmaları konusunda telkinde bulunmuştur (Sözcü, 2021b).

Haberin içeriğinde, dini unsurların kullanılmak sureti ile Türkiye’de, dini konularda en yetkili kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığı’na ait görüş ve yaklaşımların yer verilmiş olması, aşı olmanın ruhani boyutunun ön plana çıkarılmasına sebebiyet vermiştir. Bu şekilde, aşı olma konusunda, bireylerin ve toplumun, dini unsurları da gözetererek aşı olmaları gerektiği konusunda bir algı yaratılmıştır. Bir bakıma, bireyler ve topluma odaklı, dini unsurların etkisi ile bir yönlendirme gerçekleştirilmiştir.

17 Haziran 2021 tarihli ve “Corona araştırması: İngiltere’de gençlerin aşı olmaması nedeniyle salgın yayılıyor” başlıklı haberde, İngiltere’de gerçekleştirilen bir araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre Covid-19’un yayılımında, aşı olan bireyleri önemli bir engel teşkil ettiği belirtilmiş; aşı olmayan bireylerin ise salgının yayılım sürecini ve şiddetini arttırdıkları belirtilmiştir. Özellikle de gençlerin planlı ve programlı bir şekilde aşı süreçlerinin dışında kalma çabaları, Covid-19’in olumsuz etkilerinin artışıdaki temel unsur olarak gösterilmiştir (Sözcü, 2021c).

Haber, aşı karşıtlığı konusunda gençlerin tutumlarının yarattığı olumsuz etkileri ön plana çıkarmıştır. Buna göre haberde, Covid-19’a dair salgını azaltma konusunda

gençlerin tutum ve davranışlarının sürece zarar verdiğini belirtirken, gençlerin aşı karşıtlığı konusundaki toplu olarak gerçekleştirdikleri eylemlerin ve dile getirdikleri söylemlerin, toplumun geri kalanına zarar verdiğini belirtilmiştir. Bir bakıma, İngiltere özelinde, gençlerin aşı karşıtlığına dair tutumlarının hedef olarak gösterildiği fark edilmiştir.

4 Temmuz 2021 tarihli ve “Ünlü bilim insanından aşı uyarısı: Varyant fabrikası” başlığını taşıyan haberde, Covid-19 varyantlarının, aşı olmayan bireylerin vücudunda güçlü bir yaşam formu elde ettiğine yer verilmiştir. Aşı olmayanların, Covid-19 için birer varyant fabrikasına dönüştüğünün dile getirildiği haberde, aşı olmanın hem bireyin kendisini koruduğu hem varyant oluşumlarına engel teşkil ettiği hem de Covid-19 ve varyantlarının yayılımına izin vermediği belirtilmiştir (Sözcü, 2021d).

Haberin ortaya koymuş olduğu üzere, aşı olmamanın, sadece bireysel anlamda bir olumsuzluk yaratmadığı, aynı zamanda, birey ekseninde, toplumun geri kalanına da olumsuz etkiler yarattığı belirtilmiştir. Bunda, varyant etkisi de ön plana çıkarılmış ve haber ile birlikte aşı olmanın, artık sadece Covid-19 tehdidi ile değil, onun türevleri ile baş etme konusunda da toplumun yegane yolu olacağı mesajı verilmiştir.

15 Temmuz 2021 tarihli ve “Çin’de aşı olmayana çok sıkı yasaklar: Hastaneye girişleri engellenecek” başlığını taşıyan haberde, aşı olmamanın, bireylerin kamu yaşamındaki yerlerine ne gibi bir engel teşkil edebileceğine dair bir örnek sunulmuştur. Çin özelinde sunulan örnekte, Çin vatandaşlarının, aşı olmamaları neticesinde, hastanelerde sunulan temel sağlık hizmetlerin faydalanamayacakları konusunda belirlenen kural ve yasakların içeriğine değinilmiştir (Sözcü, 2021e).

Haberin içeriğinde, hastane hizmetlerinden faydalanmaları adına aşılı-aşısız şeklinde, Çin vatandaşları arasında bir ayrıma gidildiğinin gösterilmesi, bu uygulamanın, zaman içerisinde, dünyanın farklı yerlerinde de gerçekleştirilebileceği izlenimini uyandırmıştır. Salgının merkezi ve en ciddi ölçekli etkiyi yaratmış olduğu ülke olan Çin’de böyle bir uygulamanın tercih edilmiş olması da ilerleyen zamanda, benzer bir durumda olması ihtimali bulunan ülkelerin benzer uygulamalara yönelmeleri ihtimali bulunduğu izlenimini okuyucularda uyandırmıştır. Buna istinaden, okuyucuların, aşı olmama konusundaki dirençlerinin, bu tür bir haber neticesi ile sağlık hizmetlerinden

yoksun kalmamama isteğine bağı olarak kırılmasının söz konusu olduğunu söylemek mümkündür.

13 Eylül 2021 tarihli ve “Bilim insanlarından Delta varyantı uyarısı: Aşı olanla olmayan farkı çok yüksek” başlığını taşıyan haber, Covid-19’un ilerleyen safhalarında ortaya çıkan Delta varyantı ile ilgili bilgileri ve tehditleri okuyuculara sunmuştur. Habere göre aşı olmayanların, Delta varyantına yakalanma ve etkilerini hissetme konusunda, aşı olanlara göre daha dezavantajlı bir konumda buldukları belirtilmiştir. Haberin içeriğinde, Harvard Tıp Fakültesi’nde görevli Dr. Jeremy Faust’un konu ile ilgili bilimsel görüşlerine yer verilmiştir (Sözcü, 2021f).

Haberin, ortaya çıkan yeni ve tehlikeli varyant nedeni ile hastalık ve ölüm oranlarındaki artışa paralel olarak aşı konusundaki hassasiyet düzeyini arttırmayı amaçladığı görülmüştür. Özellikle de varyantın tehlikelerine dair verilen detaylar ile birlikte okuyucuların endişe düzeylerinin artmasına ve aşı olma konusundaki eğilimlerinin güçlendirilmeye çalışıldığı görülmüştür.

20 Ekim 2021 tarihli ve “Araştırmalar ortaya çıkardı: Aşı olmayanlara kötü haber!” başlıklı haberde, İngiltere’deki Leeds Üniversitesi’nde gerçekleştirilen bir araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırmada, aşının, hemen her yaştaki bireyler için yüksek düzeyli bir koruma sağladığı, ancak zaman içerisinde, aşılardan tekrarlanmaması nedeni ile bağışıklık düzeyinin hızlı bir şekilde gerileyerek bireylerin bulaş etkisi yaratma durumlarının arttığı belirtilmiştir. Haberde, farklı üniversite ve araştırma kurumlarının konu ile ilgili benzer çalışmalarının sonuçlarına da değinilmiştir (Sözcü, 2021g).

Haberin içeriğinde, birçok farklı üniversite ve bilimsel kuruluşun, bilimsel verilere dayalı görüşlerinin kullanılması, aşı olunması konusundaki görüş ve telkinin güçlendirilmesi adına önemli bir zemin oluşturmuştur. Haberde, çok sayıda bilimsel unsurun, farklı şekillerde ispatlanmak sureti ile sunumu, okuyucuların aşı olmama konusunda görüşlerinin değişimi açısından güçlü ve meşru bir görüşün yerleşik hale gelmesini sağlamıştır.

21 Kasım 2021 tarihli ve “Valilik yeni tedbirleri duyurdu! İki doz aşı olmayan şehre giremeyecek” başlıklı haber, Samsun İl Umumi Hıfzıssıhha Kurulu kararına ilişkin

detayları içermiştir. Haberde, kurumun kararına göre yeni tedbirler kapsamında yurt dışından kente gelenlere iki doz aşı ya da 14 günlük karantina süresine uyma zorunluluğu getirilmiştir. Bu şekilde, şehir içerisindeki, aşıları dahi olsalar, tüm vatandaşların korunması konusunda önlem alındığı belirtilmiştir (Sözcü, 2021h).

Haberin içeriği, Samsun ili özelinde, Türkiye’de, aşı olunmaması nedeni ile aşısız bireylerin, istedikleri şekilde seyahat edemeyecekleri konusunda mesaj verildiğini göstermiştir. Buna göre kamu yönetiminin almış olduğu net kararlar neticesinde, aşı olunmaması neticesinde, aşısız bireylerin, Covid-19’un yayılımı konusunda, buldukları şehir ve bu şehrin dışındaki bölgelerde, rahat edemeyecekleri ve bir tıbbi tehdit oluşturmalarına izin verilmeyeceği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu şekilde, kamunun, toplum üzerindeki aşı olma konusundaki baskının kırılmayacağı mesajı da verilmiştir.

22 Ocak 2022 tarihli ve “‘Omicron’da ‘tam doz aşı’ etkisi” başlıklı haberde, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanı Doç. Dr. Savaşçı’nın konu ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Dr. Savaşçı’nın belirttiği üzere, ABD’de ‘Omicron’ varyantının ortaya çıktığı dönemde, tam doz aşılananların, aşısızlara göre %90 daha dayanıklı olduklarına dair bir durum ortaya çıkmıştır. Bu da aşılmanın, Covid-19’un sürekli olarak değişen yapısına karşı direnç düzeyinin arttığını da göstermiştir (Sözcü, 2022a).

Dr. Savaşçı’nın görüşleri ile birlikte haberde, giderek daha tehlikeli hale gelen Covid-19 vakalarının karşısında daha güçlü bir şekilde durabilmek adına aşının vazgeçilmez bir unsur olduğu belirtilmiştir. Buna göre haber, aşı olunmaması neticesinde, varyantlarının sayısındaki artışına paralel olarak Covid-19’un yarattığı ölüm riskinin arttığına işaret etmektedir.

29 Ocak 2022 tarihli ve “Bu veriler, aşı karşıtlarının yaydığı yanlış bilgileri çürütüyor” başlıklı haberde, birçok farklı ülkelerde yapılan ve aşı karşıtlarının Covid-19 aşısı ile ilgili olarak ortaya koydukları görüşleri, bilimsel unsurlarla desteklenmek sureti ile çürüten bilgileri içermiştir. Aşı karşıtlarının, aşının insan vücuduna yaptığı olumsuz etkileri köklü bir şekilde reddeden bilimsel araştırma sonuçlarına erişildiğinin bildirildiği

haberde, aşı olanların ölüm oranının son derece düşük olduğu bilgisine yer verilmiştir (Sözcü, 2022b).

Haberin önemli hedefi, aşı karşıtlarının, kendi görüşleri dahilinde ortaya koydukları aşı olunmasını engelleyen nitelikteki yaklaşımlarının cevaplanması olmuştur. Bu nedenle haberde, konuyu bilimsel araştırmalar ve sonuçlar ile değerlendiren kesimlerin görüşlerine ve uygulamalarının yarattığı olumlu sonuçların etkilerine odaklanılmıştır. Bu şekilde, aşı karşıtlarının söylemlerinin geçersizliğinin kamuoyuna iletilmesine çalışılmıştır.

17 Temmuz 2022 tarihli ve “Şiddetli bir dalgayla karşı karşıyayız, hassas gruplar aşı olmalı” başlıklı haberde, Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Tıbbi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Faruk Aydın’ın konu ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Prof. Dr. Aydın’ın görüşleri arasında, hassas grup olarak değerlendirilen topluluk içerisinde olan ve 65 yaş üstünde bulunan bireylerin mutlak olarak aşı olmaları gerektiği ve bunun tıbbi ve bilimsel bir gereklilik olduğu yönündeki söylemleri haberde ön plana çıkarılmıştır (Sözcü, 2022c).

Haberin ortaya koyduğu üzere Prof. Dr. Aydın’ın görüşleri, yalnızca spesifik bir grup özelinde değerlendirilmemiş, aşının, aynı zamanda, tüm bireyler için önem taşıyan bir bilimsel niteliği olduğu yönünde görüşleri de okuyucuya sunulmuştur. Bu şekilde, Covid-19 aşısı konusunda, aslında, herhangi bir spesifik grup fark etmeksizin, herkesin aşı olmasının, hasta ve ölüm sayılarının azaltılması konusundaki kritik rolü vurgulanmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Covid-19 salgını süreci, toplumun yaşama dair bakış açısının köklü bir şekilde değişimi konusunda güçlü etkiler yaratmıştır. Böylelikle, salgın, bireylerin rutin olarak kabul ettikleri yaşam şeklinin değişim ve dönüşümü ile birlikte ortaya çıkan yeni yaşam şartlarının kabulünü de zorunlu kılmıştır. Özellikle psikolojik açıdan, salgının negatif yönde etkilemiş olduğu bireyler, geçmişteki pozitif nitelikteki zamanların özlemi ile birlikte travmatik bir sürecin içerisine girmişlerdir. Bu, salgının, insanların yalnızca fiziksel yapılarında değil, psikolojik yapılarında da ciddi ölçekli hasarların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.

Covid-19 salgını ile birlikte bireylerin yaşamlarında ön plana çıkan karantina ve çeşitli sosyal alan ve mekanlara erişimin engellenmesi kararı, bireylerin, yaşamlarında kalıcı değişiklikler yapmalarına sebebiyet vermiştir. Alıştıkları rutinin dışına çıkmak durumunda kalan bireyler, yaşamlarında hiçbir zaman içerisinde bulunmak istemedikleri bir dönemin içerisine dahil olmak durumunda kalmışlardır. İş ve eğitim hayatı özelinde ele alındığında, belirli bir düzeni bulunan bireyler açısından zorlu bir düzen değişikliğine sebebiyet veren salgın, bireyleri psikolojik bir yük ile karşı karşıya bırakmıştır.

Salgının yarattığı psikolojik yük ve tahribatta, süreç ile ilgili olarak ortaya çıkan olumsuz haberlerin de önemli bir etkisi bulunmaktadır. Covid-19 pandemi sürecinde, habercilik konusunda sergilenen tutum ve davranışlar, sağlık konusunda farklı bir habercilik bakış açısının ortaya çıktığını göstermiştir. Özellikle de kitle iletişim araçları, sürecin işleyişi açısından önemli bir role sahip olmuş ve toplumun bilgilendirilmesi konusunda belirli bir role sahip olmuştur.

Covid-19 pandemisi döneminde, kitle iletişim araçlarının benimsediği yol haritası, toplumun çıkarlarına ve beklentilerine uygun olarak şekillendirilmemiştir. Toplum sağlığının ön plana çıkarılmadığı, sağlık ile ilgili hususların büyük ölçüde geri planda tutulduğu kitle iletişim araçlarının haber sunumlarında, tedbir, kısıtlama ve kontrol kavramlarının daha fazla ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Böylelikle, kitle iletişim araçlarında, bilgilendirmekten ziyade korkutma odaklı bir uygulamalar bütününün ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Genel olarak bakıldığında, bilinçli olmak ile bilinçsizlik ekseninde süre gelen bir bilgi paylaşımının bulunduğu geleneksel medyada, bireylerin doğru şekilde yönlendirilmesi adına bir çaba olsa da olumlu sonuca yönelik adımların, gerektiği şekilde dikkat çekmediği ve anlaşılmadığı görülmektedir. Bu şekilde, toplum, geleneksel medyada, yine, doğru olandan ziyade, infial ya da fark yaratan ve doğruluğu tartışılabilir nitelikte haberlere itimat ettiği, onları kendisi için temel bilgi kaynağı edindiği görülmektedir.

Öte yandan, Covid-19 salgını sürecinde, yeni medya sistem olarak ortaya koyduğu, zarar verici nitelikteki bilgi akışı mekanizması ile birlikte giderek daha da olumsuz hale gelen bir haber dolaşımına sebebiyet vermiştir. Özellikle dil ve içerikteki manipülasyon odaklı uygulamalar, bilgi ve haber paylaşımında infodemi kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Infodemi, Covid-19 pandemisi sürecinde, süreç ile ilgili doğru bilgilendiren ve yönlendiren niteliğe sahip haber akışının göz ardı edilerek belirli bir amaç doğrultusunda ve sadece belirli kesimlerin çıkarlarına uygun olarak hareket edilmesi neticesinde oluşan akışı ifade etmektedir.

Aşı karşıtlığı konusu da Covid-19 salgını sürecindeki bilgi kirliliğinin önemli çıktılarında bir olarak değerlendirilebilecek niteliktedir. Aşı karşıtlığı, Covid-19 aşısının kullanıma sunulmasıyla birlikte ortaya çıkmakla birlikte büyük ölçüde sosyal medya üzerinde kendisine güçlü bir taraftar kitlesi bulmuştur. Bu nedenle de aşı karşıtlığı konusunda, büyük ölçüde, sosyal medyanın yaklaşımları ön plana çıkarılmaktadır.

Yeni medyanın etkili bir ürünü olarak sosyal medya, aşı karşıtlarının görüşlerinin ve örgüt yapılarının oluşturulması adına güçlü bir zemin teşkil etmiştir. Bu zemin üzerine inşa edilen yapı, haber paylaşımı sürecinde manipülasyonun ve gerçek dışı söylemlerin de ön plana çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu nedenle, salgının ilerleyen dönemlerinde, toplumun bazı kesimlerinin, özellikle aşı konusunda yeterli ve gerekli bilgileri almak adına, tekrardan geleneksel medya mecralarına ve kuruluşlarına dönüş yaptıkları anlaşılmaktadır.

Araştırmanın son bölümünde yer alan ve Hürriyet ile Sözcü gazetelerinde bulunan, aşı karşıtlarının görüşleri için bir cevap niteliği taşıyan haberlerin değerlendirmelerinde, her iki gazetede de neredeyse son iki yıllık süre zarfında, aşı karşıtlarının görüşlerini, bilimsel unsurları da içerisinde barındıracak şekilde var olan

unsurlara yer verildiği görülmektedir. Buna istinaden, her iki gazetenin de haberlerinde, aşı karşıtlarının, aşı olunması konusundaki engellemelerine yönelik bir direncinin bulunduğu görülmektedir.

Hürriyet gazetesinde yer alan ve aşı karşıtlarının görüşlerine muhalif nitelikteki haberlere yönelik olarak ön plana çıkarılabilecek olan dört husus bulunmaktadır. Öncelikli olarak Hürriyet gazetesindeki haberlerde, aşı karşıtlarının iddialarının çürütülmesine yönelik haberlere çoğunlukla yer verilmeye çalışılırken, bu haberlerde, tıbbi olarak Covid-19 aşısının insan sağlığı ve yaşamı açısından yararlarını ön plana çıkaran bilim insanlarının ve kuruluşlarının görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Bu sayede, gazete, aşı karşıtlarına yönelik olarak sağlam bir zemine yerleştirilmiş bir haber ve cevap niteliği taşıyan içerik oluştururken, aşı karşıtı olmasa da aşı olma konusunda tereddüdü olan bireylerin görüşlerini de belirli oranda yönlendirmektedir.

İkinci dikkati çeken husus, Hürriyet gazetesinin, aşı konusunu, toplum için bir ölüm-kalım meselesi olarak sunacak türden içerikler hazırlamış olmasıdır. Buna göre gazetenin haberlerinde, kesin ve keskin bir biçimde Covid-19 aşılarının insan hayatının kurtarılmasına yardımcı olduğu, aşı olunmaması durumunda, artan varyant etkisi ile de birlikte bireylerin yaşamlarının tehdit altında olacağı bilgileri paylaşılmaktadır. Bu haber sunum, paylaşım ve içerik oluşturma şekli, Hürriyet'in, aşı konusunu, insan sağlığı bazlı değil, insanların hayatta kalması bazlı olarak ele aldığını göstermektedir.

Üçüncü önemli husus, Hürriyet gazetesi içerisinde, aşı karşıtı olan ve aşı olmayan bireylerin bu tutumlarının, Covid-19 salgınının yayılımına ve varyant oluşumu ile birlikte salgının uzun süre devam etmesine dolaylı olarak katkı sağladıkları yönündeki haber içeriklerinin oluşturulmasıdır. Bu şekilde, gazete, aşı olmayan bireylerin varlığı ile birlikte Covid-19 salgınının güçlü bir varyant etkisi yaşadığı ve bu şekilde de salgının ortadan kaldırılmasının son derece zor olduğunu. Bilim insanlarının ve kuruluşlarının görüşlerine de yer verilen bu türdeki haberlerde, doğrudan olmamakla birlikte dolaylı olarak aşı olmayan bireylerin, salgının yayılımı konusunda, birincil sorumlu oldukları mesajının verildiği anlaşılmaktadır.

Son olarak Hürriyet gazetesinin haberlerinde, ulusal bazdaki değerlendirme, sonuç ve olaylardan ziyade, çoğunlukla, uluslararası platformda, aşının önemine dair hususları içeren haberlerin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Gazete, aşı olmanın

önemini vurgulayan çok sayıdaki haberi daha fazla ön plana çıkarırken, bu konuda, Avrupa ve ABD merkezli çok sayıda araştırma, röportaj, bilimsel deney, ölüm oranı vb. unsurları kullanarak, aslında, aşı karşıtlarının ortaya koymuş oldukları negatif tablonun, insan yaşamı için uluslararası anlamda bir tehdit oluşturduğu mesajını vermeye çalışmıştır. Bu şekilde, gazete, konunun sadece aşı karşıtlarının belirli bir bölgedeki söylem ve eylemleri ile kısıtlı kalamayacağını, aynı zamanda, konunun, uluslararası bir düzlemde sorun ve tehdit oluşturduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.

Sözcü gazetesinde yer alan ve aşı karşıtlarının görüşlerine muhalif nitelikteki haberlere yönelik olarak ise ön plana çıkarılabilecek olan üç husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki, aşı olunmaması sonucunda, dünya genelinde ve özellikle Türkiye’de, toplumsal anlamda yaşanan sorun ve sıkıntıların neler olduğu ve olabileceği konusunda, uyarı niteliğindeki haberlerin sunumudur. Gazete, aşı karşıtlığı neticesinde yalnızca insan sağlığının tehdit altında olmayacağı, aynı zamanda, sosyal yaşamın içerisindeki neredeyse tüm alanlardan mahrum kalınabileceği mesajını okuyucularına vermiştir. Burada, gazetenin amacının, toplumu, mahrum kalacağı unsurlar konusunda, kademeli bir şekilde uyarmak olduğu anlaşılmaktadır.

Öte yandan, Sözcü gazetesinin haberlerinde ön plana çıkan bir başka önemli husus, aşı karşıtlarının çoğunluğunun gençler olarak gösterilmesi ve onların aşı olmama konusundaki direnişin toplumun geri kalanına vermiş olduğu zarardır. Bu durum, gazetede ki haberlerde, dünya genelinde, gençlerin aşı karşıtlığının toplumun geri kalanına zarar verdiği yönündeki söylem ve içeriğin yaratılmasına sebebiyet vermiştir. Bir başka deyişle, Sözcü gazetesinde, gençlerin, Covid-19 salgını sürecinin canlı olması konusunda, olumsuz yönde bir etkilerinin bulunduğu dair bir söylem ve yönlendirme ile belirli oranda bir hedef gösterme durumunun olduğu söylenebilir.

Son olarak Sözcü gazetesi, aşı karşıtlarının yaklaşımlarına cevap olarak Covid-19’daki varyant etkisine sıklıkla vurgu yapmıştır. Bu vesile ile gazetede, çok sayıda, varyant oluşumların aşı olunmaması nedeni ile hızlandığı, bu varyantların Covid-19’un sürdürülebilirliğine yardımcı olduğu ve bu şekilde, aşı olan ve hassas gruplara mensup bireylerin yaşam risklerinin her geçen gün arttığı öne sürülmüştür. Bir başka deyişle, gazetenin bu tür haberleri içerisinde en önemli unsur, varyantların aşı olunmamasına bağlı

olarak geliştiği ve buna sebebiyet verenlerin de aşı karşıtları olduğu yönündeki söylemlerdir.

Kesgin ve Gül'ün (2021, s. 44) yaptığı araştırmada Covid-19 salgını döneminde aşılama konusunda toplumun takip ettiği mecralar arasında Yeni medya, sosyal medya %65,2 ve internet haber siteleri %58.9 olmak üzere en çok takip edilen mecralar arasında birinci sırada yer almıştır. Buna karşın geleneksel medyaların oranı ise %58,9'u televizyon ve %11,8'i gazete olmak üzere geri sıralarda kalmıştır. Ancak yine aynı araştırmada bireylerin geleneksel ve dijital medyada COVID-19 aşısıyla ilgili karşılaştıkları bilgiye güvenme eğilimlerine bakıldığında; katılımcıların medyadaki aşı haberlerinin güvenilir bulmadıkları, medyada yer alan aşı haberlerinin yeterince bilgi verici olmadığını düşündükleri, sosyal medyada aşı ile ilgili çok fazla yalan haber olduğuna inandıkları, aşı ile ilgili sosyal medyada söylenenlere önem vermek gerektiğine düşük düzeyde katıldıkları ve aşıyla ilgili çevrelerinden duydukları bilgileri medyada karşılaştıkları bilgilere göre daha düşük düzeyde inandırıcı/güvenilir buldukları görülmüştür. Buna göre yaptığımız araştırmada yeni medyadan ziyade insanlar geleneksel medyaya daha çok rağbet etmiş ve güven duymuştur. Yapılan araştırma da bunu destekleyip ortaya koymuştur. Yeni medyadaki dezenformasyonun farkında olan toplum daha az oranda takip etse dahi geleneksel medyaya daha çok güvenmekte ve aşılanma gibi önemli bir durum söz konusu olduğunda geleneksel medyanın inanılrlığı konusunda hem fikir olmaktadır.

Konu ile ilgili olarak gelecekte yapılacak araştırmalar açısından öneri niteliğinde iki husus ön plana çıkarılabilecektir. Bunlardan ilki, konu ile ilgili olarak geleneksel medyadaki gazetelerin, yakın oldukları kesimlere göre aşı karşıtlığı konusundaki haber sunum şekil ve içeriklerinin irdelenmesidir. Bu şekilde, birbirlerinden farklı düşünen ve buna bağlı olarak haber üreten gazetelerin aşı karşıtlığı konusundaki görüşleri ve hitap ettikleri kesime verdikleri mesajlar daha iyi anlaşılabilir.

İkinci öneri ise spesifik olarak aşı karşıtı olan kesimlerin yoğun olarak haber paylaşımı gerçekleştirdikleri mecralardaki haberlerinin içeriği ile aşı destekçisi olan kesimlerin yoğun olarak haber paylaşımı gerçekleştirdikleri mecralardaki haberlerinin içeriğinin, çeşitli temalar ekseninde değerlendirilmesidir. Bu sayede, hangi tarafın,

okuyucuları ve kitleleri etkilemek adına daha geçerli bir yol haritası benimsediğinin anlaşılması mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmadi, R. (2020). Koronavirüs Pandemisinin (Kovid-19) Toplumsal Etkileri. *Bilim Armonisi Dergisi*, 3(2), 65-72.
- Alav, O. (2014). Sosyal Medya'nın Birey ve Toplumsal Yapıya Etkileri (Sosyal Medya Kullanıcı Araştırması). *Elektronik Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-22.
- Arklan, Ü. ve Akdağ, M. (2016). Gündelik Yaşamın Sosyal Medyası, Sosyal Medyanın Gündelik Yaşamı: İlişkisel ve Etkileşimsel Perspektiften Uygulamalı Bir Çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(16), 16-34.
- Ataman, K. vd. (2021). Covid-19 Küresel Salgınının Toplumsal Etkileri. *Türk Hijyen Biyoloji Dergisi*, 78(3): 235-248.
- Aygün ve Tortop (2020). Ebeveynlerin Aşı Tereddüt Düzeylerinin ve Karşıtlık Nedenlerinin İncelenmesi. *JCP*, 18(3), 300-316.
- Bali, E. B., Tanalp, T. D. ve Çelebi, İ. (2021). Yeni Tip Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi Bilgi ve Korunma Yolları Hakkında Sağlık Teknikeri Adaylarının Farkındalık Düzeyleri. *FLORA*, 26(1), 67-77.
- Bekaroğlu, E. ve Yılmaz, T. (2020). Covid-19 ve Psikolojik Etkileri: Klinik Psikoloji Perspektifinden Bir Derleme. *Nesnedergisi*, 8(18), 573-584
- Brodeur A. et al. (2020), A Literature Review of the Economics of Covid-19. Bonn: Deutsche Post Foundation.
- Budak, F. ve Korkmaz, Ş. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 62-79.
- Buluk, B. ve Eşitti, B. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Sürecinde Uzaktan Eğitimin Turizm Lisans Öğrencileri Tarafından Değerlendirilmesi. *Journal of Awareness*, 5(3), 285-298.
- Bulunmaz, B. (2014). Yeni Medya Eski Medyaya Karşı: Savaşı Kim Kazandı Ya Da Kim Kazanacak?. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 22-29.

Cansever, İ. H. (2021). Covid-19 Sürecinde Türkiye'de Sağlık Politikaları. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 6(Özel Sayı), 86-104.

Cantekin, Ö. F. ve Arpacı, F. (2020). Covid-19 (Koronavirüs) Pandemisi ve Sosyal Hizmet. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13(73), 1138-1145.

Cerrah, L. ve Dilmaç, M. (2022). Pandemi Sürecinde Bireylerin Hane Halkı Finansı, Psikolojik Durum ve Sosyal Hayat Değişimlerinin İbadet Hayatına Etkisi. Journal of Academic Value Studies, 8(1), 66-80.

Chadwick, A. et al. (2021). Online Social Endorsement and Covid-19 Vaccine Hesitancy in the United Kingdom. Social Media + Society, (April-June 2021), 1–17.

Çakıroğlu, I., Pirtini, S. ve Çengel, Ö. (2020). Covid-19 Sürecinde ve Post-Pandemi Döneminde Yaşam Tarzı Açısından Tüketici Davranışlarının Değişen Eğilimi Üzerine Kavramsal Bir Çalışma. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(37), 81-103.

Çırak, B. Y. (2021). Pandemi Sürecinde Bireylerin Geleceğe Karşı Belirsizlik Algıları, Kaygı Düzeyleri ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Dizdaroğlu, C. (2020). Covid-19, Barış ve Çatışma. İstanbul: Global Akademi.

Ebrahimi, O. V. et al. (2021). Risk, Trust, and Flawed Assumptions: Vaccine Hesitancy During the Covid-19 Pandemic. Frontiers Public Health, 9, 1-8.

Eniç, D. (2021). Covid-19 Pandemisinde Önyargı ve Ayrımcılık. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 10(3), 2694-2716.

Ergün, N. ve Sakız, H. (2021). COVID-19 Sürecinde Önleyici Davranışlar ile Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(6), 1679-1697.

Ergüney, M. (2017). İletişimin Dijitalleşmesi ve İletişim Fakültelerinde Yeni Medya Eğitimi, Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, 5(15), 1475-1486.

Etesaminia, S. (2021). Aşı Tereddütlerinde Sosyal Medyanın Rolü. Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, 7(2), 377-390.

Farber, T. (2021). “TV Most Influential on Vaccines, But Social Media is the Home of Hesitancy”. Erişim adresi <https://www.businesslive.co.za/bd/national/2021-08-18-tv-most-influential-on-vaccines-but-social-media-is-the-home-of-hesitancy/> (28.06.2022).

Gehrau, V. et al. (2021). The Impact of Health Information Exposure and Source Credibility on Covid-19 Vaccination Intention in Germany. Int. J. Environ. Res. Public Health, 18, 1-12.

Grosseck, G. (2009). To Use or Not to Use Web 2.0 in Higher Education?. Procedia Social and Behavioral Sciences, 1, 478–482.

Gür, T., 2013. “Post-Modern Bir Araştırma Yöntemi Olarak Söylem Çözümlemesi”, Zfwt, 5 (1).

Güven, A. (2021). Covid 19 Pandemi Sürecinin Birinci Yılında, Türkiye’de Akademisyenlerin İş Yaşam Kaliteleri Üzerine Bir Değerlendirme. Enderun Dergisi, 5(1), 1-21.

Harris, A. L. & Rea, A. (2009). Web 2.0 and Virtual World Technologies: A Growing Impact on IS Education. Journal of Information Systems Education, 20(2), 137-144.

Horzum, M. B. (2010). Öğretmenlerin Web 2.0 Araçlarından Haberdarlığı, Kullanım Sıklıkları ve Amaçlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(1), 603-634.

Hürriyet (2021a). Prof. Dr. Aydın'dan 'uzun Covid' uyarısı. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/prof-dr-aydindan-uzun-covid-uyarisi-41921115> (11.06.2022).

Hürriyet (2021b). Covid-19'a karşı ‘antikor kokteyli’ müjdesi! 12 aya kadar koruma sağlıyor... Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/covid-19a-karsi-antikor-kokteyli-mujdesi-12-aya-kadar-koruma-sagliyor-41916772> (11.06.2022).

Hürriyet (2021c). Aşılamanın faydası: Vaka çok, hasta az. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-asilamanin-faydasi-vaka-cok-hasta-az-41921575/1> (13.06.2022).

Hürriyet (2021d). Pfizer merakla beklenen açıklamayı yaptı! Sonuçlar mükemmel... Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-pfizer-merakla-beklenen-aciklamayi-yapti-sonuclar-mukemmel-41922689/1> (14.06.2022).

Hürriyet (2021e). Aile hekiminden aşı resti: Tıbbı güvenmiyorsanız bana da gelmeyin! Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/belcika-onu-konusuyor-aile-hekimi-asisiz-hasta-kabul-etmeyecek-41924268> (17.06.2022).

Hürriyet (2021f). Aşı karşıtlarının argümanı çöktü! Korkunç yan etki... Asıl hedef belli oldu. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-son-dakika-asi-karsitlarinin-argumani-coktu-korkunc-yan-etki-asil-hedef-belli-oldu-41925041/7> (18.06.2022).

Hürriyet (2021g). Almanya Sağlık Bakanı Spahn: Aşılınmayanların salgını yaşıyoruz!. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/almanya-saglik-bakani-spahn-asilanmayanlarin-salginini-yasiyoruz-41931222> (18.06.2022).

Hürriyet (2021h). İran'da aşılamanın artması salgını hafifletti. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/iranda-asilamanin-artmasi-salginini-hafifletti-41932995> (24.06.2022).

Hürriyet (2021i). Aşı, anne sütünde antikor yapıyor. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/asi-anne-sutunde-antikor-yapiyor-41937452> (26.06.2022).

Hürriyet (2021j). Hastaların çoğu genç ve aşısız. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-hastalarin-cogu-genc-ve-asisiz-41937456/9> (29.06.2022).

Hürriyet (2021k). Berlin'de artık aşısızlar için hayat çok zor olacak!. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/berlinde-artik-asisizlar-icin-hayat-cok-zor-olacak-41946352> (03.07.2022).

Hürriyet (2021k). İstatistikler 'aşı olun' diyor. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/istatistikler-asi-olun-diyor-41953089> (06.07.2022).

Hürriyet (2022a). İngiltere'den ezber bozan araştırma... İşte koronadan en az etkilenen grup. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ingiltereden-ezber-bozan-arastirma-iste-koronadan-en-az-etkilenen-grup-41984809> (06.07.2022).

Hürriyet (2022b). Aşı karşıtlarının en gözde iddiası çöktü... ABD'li doktordan dikkat çeken paylaşım. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/asi-karsitlarinin-en-gozde-iddiasi-coktu-abdli-doktordan-dikkat-ceken-paylasim-41987075> (06.07.2022).

Hürriyet (2022c). Artan aşılama oranları maskeleri çıkarttırıyor. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/artan-asilama-oranlari-maskeleri-cikarttiriyor-42004419> (07.07.2022).

Hürriyet (2022d). İngiltere açıkladı: Tam aşıllarda 'uzun kovid' daha az görülüyor. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ingiltere-acikladi-tam-asililarda-uzun-kovid-daha-az-goruluyor-42004962> (07.07.2022).

Jennings, W. et al. (2021). Lack of Trust, Conspiracy Beliefs, and Social Media Use Predict COVID-19 Vaccine Hesitancy. *Vaccines (Basel)*, 9(6), 1-14.

Karadaş, E. ve Ekinci, İ. (2021). Covid-19 Pandemisi Gölgesinde Sosyo-Mekânsal Eşitsizlikler ve Kent Planlama: Diyarbakır Örneği. *idealkent*, 12(34), 1582-1613.

Karaslan, İ. A. ve Karadağ, Y. (2021). Risk Yönetiminde Sosyal Medya Gazeteciliği: Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Sürecinde Sosyal Medya Kullanım Pratikleri Üzerine Bir Araştırma. *International Social Sciences Studies Journal*, 7(88), 4217-4232.

Karataş, Z. (2020). Covid-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 4(1), 3-15.

Karlıdağ, S. & Bulut, S. (2019). New Media Income Sources and Digital Media in Turkey: Business Models, Issues and Suggestions. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 555-572.

Kıran, S., Küçükboşancı, H. ve Emre, İ. E. (2020). Sosyal Medya Kullanımının Kişiler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13(4), 435-441.

Kırık, A. M. (2017). Yeni Medya Aracılığıyla Değişen İletişim Süreci: Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Konumu. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(1), 230-261.

Komito, L. & Bates, J. (2009). Virtually Local: Social Media and Community Among Polish Nationals in Dublin, *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*, 61(3), 232-244.

Kızıl, A. Ş. (2017). Exploring EFL Learners' Use of Web 2.0 Tools: Preliminary Findings. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 28-40.

Korucu, A. T. ve Sezer, C. (2016). Web 2.0 Teknolojilerini Kullanma Sıklığının Ders Başarısı Üzerindeki Etkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 379-394.

Kurdaş, M. Ç. (2020). Covid-19'un Toplumsal Etkileri Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Şehir ve Medeniyet Dergisi*, 6, 530-545.

Küçüktaş, Ü. T. vd. (2021). "BERT Modeli ile Covid-19 Aşısı için Aşı Karşıtı Tweetlerin Arttığı Zaman Aralıklarının Tespiti". Erişim adresi <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/2202/2202.00477.pdf> (01.02.2022).

Küçüktığı, M. S. (2020). Korona Virüsü Günlerinde İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 13(81), 573-593.

Marangoz, M. ve Özen, E. K. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinin Farklı Alanlarda Dijitalleşmeye Etkileri: Kavramsal Bir Değerlendirme. *Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi*, 1(1), 54-68.

Olgun, C. K. ve Öztürk, E. (2020). "Sosyal Medya ve Dolayimli Gündelik Yaşam: Goffman ve Castells Ekseninde Sosyal Medya Kullanımının Gençler Üzerindeki Etkisi (Adıyaman Üniversitesi Örneği)". Erişim adresi https://www.researchgate.net/publication/340818951_Sosyal_Medya_ve_Dolayimli_Gu

ndelik_Yasam_Goffman_ve_Castells_Ekseninde_Sosyal_Medya_Kullaniminin_Gencle
r_Uzerindeki_Etkisi_Adiyaman_Universitesi_Ornegi (20.07.2022).

Özdemir, S. S. vd. (2014). Sosyal Medya Kavramı ve Sosyal Ağ Sitelerinde Yer Alan Online Reklam Uygulamalarının İncelenmesi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, (Aralık 2014), 58-64.

Özdemir, D. ve Arpacıoğlu, S. (2020). Sosyal Medya Kullanımı, Sağlık Algısı ve Sağlık Arama Davranışının Koronavirüs Korkusu Üzerine Etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(1), 364-381.

Özer, Ö. (2001). *Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Konya: Literatür Yayınevi.

Öztürk, M. S. vd. (2020). Covid-19 Pandemi Döneminde Hanehalkındaki Çatışma ve Birlik-Berberlik Durumunun İncelenmesi. *Turkish Studies*, 15(4), 295-314.

Piltch-Loeb, R. et al. (2021). Examining the Effect of Information Channel on Covid-19 Vaccine Acceptance. *PLoS ONE*, 16(5), 1-14.

Sağbaşı, E. A., Ballı, S. ve Şen, F. (2016). Sosyal Medya ve Gençler Üzerindeki Etkileri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Uluslararası Gençlik Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 153-163.

Sarıman, G. ve Mutaf, E. (2020). Covid-19 Sürecinde Twitter Mesajlarının Duygu Analizi. *Euroasia Journal of Mathematics, Engineering, Natural & Medical Sciences*, 7(10), 137-148.

Savi-Çakar, F. Ve Uzun, K. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinin Ergenlerin ve Ebeveynlerinin Yaşamına Yansımaları: Ebeveyn Bakış Açısından Bir Değerlendirme. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, 6(12), 161-189.

Sosyal, G., Durukan, E. & Akdur, E. (2020). The Evaluation of Vaccine Hesitancy and Refusal for Childhood Vaccines and the Covid-19 Vaccine in Individuals Aged Between 18 and 25 Years. *Turk J Immunol*, 9(3), 120-127.

Sözcü (2020). Aşı kararsızlığına karşı uzmanlar konuştu: ‘Salgını yenmenin en güvenli yolu aşı’. Erişim adresi <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/asi-kararsizligina-karsi-uzmanlar-konustu-salgini-yenmenin-en-guvenli-yolu-asi-6147865/> (15.05.2022).

Sözcü (2021a). Dünya devleri ofislere çağırılmaya başladı: Aşı olan gelsin. Erişim adresi <https://www.sozcu.com.tr/2021/teknoloji/dunya-devleri-ofislere-cagirmaya-basladi-asi-olan-gelsin-6346594/> (12.05.2022).

Sözcü (2021b). Diyanet: Aşı yaptırmamak kul hakkına girer. Erişim adresi <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/diyanet-asi-yaptirmamak-kul-hakkina-girer-6457562/> (15.05.2022).

Sözcü (2021c). “Corona araştırması: İngiltere’de gençlerin aşı olmaması nedeniyle salgın yayılıyor”. Erişim adresi <https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/corona-arastirmasi-ingilterede-genclerin-asi-olmaması-nedeniyle-salgin-yayiliyor-6491876/> (16.05.2022).

Sözcü (2021d). Ünlü bilim insanından aşı uyarısı: Varyant fabrikası. Erişim adresi <https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/unlu-bilim-insanından-asi-uyarisi-varyant-fabrikasi-6520720/> (17.05.2022).

Sözcü (2021e). Çin’de aşı olmayana çok sıkı yasaklar: Hastaneye girişleri engellenecek. <https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/cinde-asi-olmayana-cok-siki-yasaklar-hastaneye-girisleri-engellenecek-6540806/> (19.05.2022).

Sözcü (2021f). Bilim insanlarından Delta varyantı uyarısı: Aşı olanla olmayan farkı çok yüksek. Erişim adresi <https://www.sozcu.com.tr/2021/saglik/bilim-insanlarından-delta-varyanti-uyarisi-asi-olanla-olmayan-farki-cok-yuksekk-6646028/> (21.05.2022).

Sözcü (2021g). Araştırmalar ortaya çıkardı: Aşı olmayanlara kötü haber!. Erişim adresi <https://www.sozcu.com.tr/2021/saglik/arastirmalar-ortaya-cikardi-asi-olmayanlara-kotu-haber-6717572/> (17.06.2022).

Sözcü (2021h). Valilik yeni tedbirleri duyurdu! İki doz aşı olmayan şehre giremeyecek. Erişim adresi <https://www.sozcu.com.tr/2021/saglik/valilik-yeni-tedbirleri-duyurdu-iki-doz-asi-olmayan-sehre-giremeyecek-6768301/> (23.06.2022).

Sözcü (2022a). ‘Omicron’da ‘tam doz aşı’ etkisi. Erişim adresi <https://www.sozcu.com.tr/2022/saglik/omicronda-tam-doiz-asi-etkisi-6904610/> (03.07.2022).

Sözcü (2022b). ‘Bu veriler, aşı karşıtlarının yaydığı yanlış bilgileri çürütüyor. Erişim adresi <https://www.sozcu.com.tr/2022/saglik/bu-veriler-asi-karsitlarinin-yaydigi-yanlis-bilgileri-curutuyor-6918537/> (07.07.2022).

Thinktech (2020). Covid-19 Sonrası Uluslararası Riskler. İstanbul: thinktech.

Tokatlı, M. (2016). Yeni Medyanın Geleneksel Medya ve Halkla İlişkiler Meslek Alanı Üzerine Etkileri. Journal of International Social Research, 9(45), 877-877.

Tosun, Ş. P. (2021). İnfodemik Dünya: Sağlık Habercilerinin Pandemi Sürecinde İnfodemiye İlişkin Tespit ve Önerileri. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (55), 56-79.

TÜBİTAK (2021). Covid-19 ve Toplum: Salgının Sosyal, Ekonomik ve Beşeri Etkileri – Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler. Ankara: TÜBİTAK Yayını.

Ünal, B. ve Gülseren, L. (2020). Covid-19 Pandemisinin Görünmeyen Yüzü: Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet. Klinik Psikiyatri Dergisi, 23(1), 89-94.

Ürkmez, S. ve Eskicumalı, A. (2021). Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi Çerçevesinde Covid-19 Pandemi Sürecinde Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Motivasyonları: Instagram Örneği. Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi, 4(2), 111-129.

Varol, G. ve Tokuç, B. (2020). Halk Sağlığı Boyutuyla Türkiye’de Covid-19 Pandemisinin Değerlendirilmesi. Namık Kemal Tıp Dergisi, 8(3), 579-594.

Vural, Z. B. A. ve Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. Journal of Yasar University, 20(5), 3348-3382.

Willis, D. E. et al. (2021). Covid-19 Vaccine Hesitancy among Youth. Human Vaccines & Immunotherapeutics, (October 2021), 1-3.

Wilson, S. L. & Wiysonge, C. (2020). Social Media and Vaccine Hesitancy. *BMJ Global Health*, 5, 1-7.

Yanık, A. (2016). Yeni Medya Nedir Ne Değildir?. *Journal of International Social Research*, 9(45), 898-910.

Yıldırım, O. ve İpek, İ. (2020). Yeni Koronavirüs Salgını Dolayısıyla Gündeme Gelen Sosyal İzolasyon ve Gönüllü Karantina Döneminde İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi, (5), 69-94.

Yıldızgörür, M. R. (2020). Küresel Salgın Sürecinde Sosyal Medyanın Habercilik Rolü: Yararlı mı? Zararlı mı? Kullanıcı Deneyimleri Üzerine Bir Araştırma. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi*, (5), 43-58.

Yılmazbaş, P., Terzi, Ö. ve Özçeker, D. (2021). Did Covid-19 Pandemic Changed Parents' Approach to Vaccination?. *Erciyes Med J*, 43(2), 130-134.

Yoshioka, T. (2022). "Covid-19 Vaccine Hesitancy and Media Channel Use in Japan: Could Media Campaigns be A Possible Solution?". Erişim adresi <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S2666-6065%2821%2900266-2> (05.02.2022).

Yüncü, V. ve Yılan, Y. (2020). Covid-19 Pandemisinin Sağlık Çalışanlarına Etkilerinin İncelenmesi: Bir Durum Analizi. *İğd Üniv Sos Bil Der*, (Ekim-Kasım 2020), 373-401.

Zakharchenko, O. et al. (2022). Multifaceted Nature of Social Media Content Propagating COVID19 Vaccine Hesitancy: Ukrainian Case. *Procedia Computer Science*, 198, 682–687.